

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Valérie Pešánová

**Smluvený režim společného jmění manželů a jeho
komparace se zákonným režimem**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Michael Zvára, Ph.D., LL.M

Katedra: Katedra občanského práva

Datum vypracování práce: 1. 5. 2024

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 146 484 znaků včetně mezer.

Valérie Pešanová

V Praze dne 1. 5. 2024

Poděkování

Na tomto místo bych chtěla poděkovat JUDr. Michaelu Zvárovi, Ph.D., LL.M za odborné vedení, spolupráci a cenné rady, které mi v průběhu zpracování diplomové práce poskytoval.

Obsah

Úvod.....	6
1. Společné jmění manželů a jeho právní úprava.....	7
1.1. Vymezení pojmu společného jmění manželů.....	7
1.2. Právní úprava společného jmění manželů.....	8
1.2.1. Historická právní úprava.....	8
1.2.2. Právní úprava v zákoně č. 40/1964 Sb.....	9
1.2.3. Současná právní úprava společného jmění manželů.....	10
2. Režimy společného jmění manželů.....	13
2.1. Zákonný režim.....	13
2.1.1. Aktiva a pasiva.....	13
2.1.2. Správa v zákonném režimu.....	16
2.2. Režim založený rozhodnutím soudu.....	18
2.2.1. Změna režimu založeného rozhodnutím soudu.....	19
2.2.2. Obnovení a rozšíření společného jmění manželů rozhodnutím soudu.....	20
2.2.3. Omezení soudního rozhodnutí.....	21
2.2.4. Správa v režimu založeném rozhodnutím soudu.....	21
3. Smluvený režim.....	22
3.1. Smlouva o manželském majetkovém režimu.....	22
3.1.1. Smluvní strany smlouvy o manželském majetkovém režimu.....	23
3.1.2. Obsah smlouvy o manželském majetkovém režimu.....	24
3.1.3. Účinnost smlouvy o manželském majetkovém režimu.....	28
3.2. Evidence smluv o manželském majetkovém režimu.....	29
3.3. Ujednání o uspořádání majetkových poměrů manželů pro případ zániku manželství...31	
3.4. Změna smluveného režimu.....	33
3.5. Typy smluvených režimů.....	34
3.5.1. Režim oddělených jmění.....	34
3.5.2. Režim vyhrazující vznik společného jmění ke dni zániku manželství.....	36
3.5.3. Režim rozšiřující zákonný obsah společného jmění.....	37
3.5.4. Režim zužující zákonný obsah společného jmění.....	38
3.6. Správa ve smluveném režimu.....	39
3.6.1. Smlouva o modifikaci správy společného jmění manželů.....	39
3.6.2. Jednání manželů v rámci smluvené správy.....	41
4. Modifikace společného jmění manželů a exekuce.....	42
4.1. Účastníci exekučního řízení.....	43

4.2.	Vliv modifikace společného jmění manželů na exekuční řízení	43
4.3.	Obrana manžela povinného	44
5.	Komparace smluveného a zákonného režimu.....	45
5.1.	Komparace právní úpravy	45
5.2.	Četnost využívání smluveného režimu v komparaci s využitím zákonného režimu.....	49
5.3.	Komparace s právní úpravou v dalších evropských státech	53
5.3.1.	Slovenská republika	53
5.3.2.	Spolková republika Německo	53
5.3.3.	Anglie a Wales	54
	Závěr.....	56
	Seznam zkratk	59
	Seznam použitých zdrojů	60
	Abstrakt	64
	Klíčová slova.....	64
	Abstract	65
	Key words	65

Úvod

Manželské majetkové režimy představují základní právní rámec pro regulaci majetkových vztahů mezi manželi. Toto téma není pouze právně relevantní, ale má také široký dopad na každodenní život manželských párů. V české právní úpravě známe tři režimy manželského majetkového práva. Těmi jsou zákonný režim, smluvený režim a režim založený rozhodnutím soudu.

Cílem této diplomové práce je provést komplexní analýzu smluveného režimu společného jmění manželů a jeho srovnání s nejčastěji využívaným zákonným režimem. Nejprve práce stručně nastíní historickou právní úpravu společného jmění manželů a krátce pojedná o každém z režimů. Poté se práce zaměří na podrobný rozbor současné právní úpravy smluveného režimu a jeho porovnání s režimem smluveným. Důraz bude kladem zejména na jejich klíčové charakteristiky a dopady na majetkové vztahy mezi manželi. Dále bude zkoumána četnost používání smluveného režimu ve srovnání se zákonným režimem a faktory ovlivňující rozhodování manželů při volbě majetkového režimu.

Kromě toho diplomová práce rozebere situaci v okolních státech, aby poskytla celistvou perspektivu na problematiku majetkových režimů a případně identifikovala inspirativní prvky pro české právní prostředí. Analytický rámec této práce bude spočívat v kombinaci právní analýzy, sekundárního výzkumu a komparativního přístupu, což umožní komplexní porozumění této problematice. Její pochopení a posouzení majetkových režimů je klíčové pro právní vědu, praxi i pro každodenní život.

Mým záměrem je, aby tato diplomová práce přispěla k hlubšímu porozumění této oblasti, poskytla ucelený pohled na různé aspekty majetkových režimů manželů a upozornila na možné výkladové problémy. Dále aby se zvýšilo povědomí o možnosti modifikace zákonného režimu se současným shrnutím jeho kladných i záporných hledisek.

1. Společné jmění manželů a jeho právní úprava

1.1. Vymezení pojmu společného jmění manželů

Pojem společného jmění manželů se používá od roku 1998 a jde o jeden z právních následků uzavření manželství.¹ Institutem společného jmění manželů jsou upraveny vzájemné majetkové vztahy mezi manželi a je projevem jednoty a rovného postavení manželů.²

Společné jmění manželů je základním pilířem manželského majetkového práva a jeho součástí je vše, co má majetkovou hodnotu, není vyloučeno z právních poměrů a náleží manželům.³ Jedná se tedy o aktiva i pasiva neboli majetek i dluhy. Vyloučena jsou například osobnostní práva nebo předměty, které nemohou být předmětem vlastnictví buď vůbec, anebo vlastnictví k nim zákon vyhrazuje pouze určitým osobám.⁴

Základním předpokladem jeho vzniku je existence samotného manželství, tedy trvalého svazku muže a ženy způsobem, který stanoví zákon. Společné jmění manželů není možné založit například smluvně, mezi snoubenci před vznikem manželství a alespoň prozatím ani mezi registrovanými partnery (situace se však brzy změní, více k tomu v bodě 1.2.3). Naopak ke vzniku společného jmění manželů není nutné společné soužití manželů nebo bydlení ve společné domácnosti.

Společné jmění manželů je typem spoluvlastnického vztahu. Na rozdíl od spoluvlastnictví, které je vymezeno v § 1115⁵ a následujících zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen „občanský zákoník“), není rozsah práv a povinností manželů ke společnému jmění stanoven určitým podílem, ale účast obou manželů na nabývání a užívání majetku i výkonu spoluvlastnických práv je bezpodílová. K rozdělení tohoto bezpodílového spoluvlastnictví dochází až v případě vypořádání společného jmění. Nedohodnou-li se manželé nebo bývalí manželé jinak, jsou jejich podíly stejné.⁶ Zároveň je třeba přihlídnout k principu zásluhovosti, který se při vypořádání společného jmění uplatňuje, k potřebám nezaopatřených dětí, k péči každého z manželů o rodinu, k vnosům do manželství a k tomu, co bylo vynaloženo na výhradní majetek manžela. Manželé mohou také přistoupit k rozšíření nebo zúžení společného jmění manželů

¹ JUDr. POHL, Tomáš. Problémy podnikání a zaměstnání: Manželé a podnikání, Rodinné Listy, 2011, s. 18.

² FIALA, Josef. Společné jmění manželů. In: HENDRYCH, Dušan a kol. Právníký slovník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-059-1, s. 1056.

³ Ust. § 709 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁴ PSUTKA, Jindřich, KYSELOVSKÁ, Tereza. § 708 [Společné jmění manželů]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 141, marg. č. 2.

⁵ „Osoby, jimž náleží vlastnické právo k věci společně, jsou spoluvlastníky.“

⁶ Ust. § 742 odst. 1 písm. a zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

(například vynětím určitého majetku ze společného jmění ve prospěch jednoho z manželů nebo naopak vložení výlučného majetku jednoho z manželů do společného jmění).⁷

1.2. Právní úprava společného jmění manželů

1.2.1. Historická právní úprava

Nerovnost mezi mužem a ženou, manželem a manželkou, se v minulosti promítala téměř ve všech oblastech a jinak tomu nebylo ani v manželském majetkovém právu. Například za účinnosti obecného občanského zákoníku z roku 1811 nabýval každý z manželů majetek do svého vlastnictví, spoluvlastnictví v žádné podobě zde nevznikalo. Pokud však vyvstala pochybnost, kdo z manželů je vlastníkem, platila vyvratitelná domněnka, že je to právě muž. Ten se současně v oblasti správy manželčina majetku považoval za jejího zákonného zástupce. Pokud si chtěli manželé majetkové společenství přece jen založit, jediná možnost byla v rámci takzvaných svatebních smluv.

Reformu v manželském majetkovém právu představoval zákon o právu rodinném č. 265/1949 Sb., který zřídil institut zákonného společenství majetkového. Ten se v mnoha ohledech podobal právě dnešnímu pojetí společného jmění manželů. Obdobně jako dnes platilo, že majetek, který nabyli manželé před vznikem manželství, zůstal v jejich výlučném vlastnictví. Majetek, který nabyli manželé za trvání manželství, tvořil zákonné majetkové společenství. Dědictví, dary nebo věci sloužící osobním potřebám nebo k výkonu povolání jednoho z manželů se součástí společenství nestávaly. Přestože se podle výkladu nejednalo o typ spoluvlastnictví, ale o zvláštní rodinněprávní poměr, při jeho zániku se ustanovení o spoluvlastnictví přiměřeně použila. Při rozdělení společenství se mělo za to, že podíly manželů jsou stejné s tím, že se zohledňovaly případné vnosy, zápočty, péče o děti a společnou domácnost nebo se přihlíželo například k tomu, který z manželů rozvod zavinil. Stejně jako dnes se manželé mohli od zákonného režimu odchýlit. Odlišně si mohli sjednat například rozsah společného jmění nebo výkon správy nad majetkovým společenstvím. Možná byla i modifikace rozhodnutím soudu.⁸

Velký vliv na majetkové společenství měl v průběhu let 1948 až 1989 tehdejší komunistický režim, který se po tzv. Vítězném únoru 1948 v Československu prosadil. Vlastnictví, jak ho známe dnes neexistovalo, ale bylo rozdělováno na 4 typy, a to vlastnictví státní, družstevní,

⁷ PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-565-7, s. 2.

⁸ PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-565-7, s. 9-11.

osobní a soukromé.⁹ Jelikož soukromé vlastnictví představovalo překážku pro dosažení cíle komunistického hnutí, kterým bylo znárodnění výrobních prostředků, přerozdělení majetku a odstranění vykořisťování, komunisté se snažili o jeho úplné zrušení.¹⁰ Tato ideologie se projevila i v právu rodinném. Kritizován byl dosavadní model manželství, kterému byla vytýkána přílišná fixace na majetkové hodnoty. Nově bylo manželství a rodina chápány jako společenská jednotka, která je podřízena především zájmům veřejnosti.¹¹

1.2.2. Právní úprava v zákoně č. 40/1964 Sb.

Velké množství změn přineslo přijetí zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku. Majetkové společenství bylo nahrazeno institutem bezpodílového spoluvlastnictví manželů a ze zákona o právu rodinném bylo přeřazeno do tohoto obecného předpisu. Součástí bezpodílového spoluvlastnictví byla pouze aktiva nabytá jedním nebo oběma manželi za trvání manželství.¹² Zároveň se součástí bezpodílového vlastnictví manželů staly pouze věci, které mohly být předmětem osobního vlastnictví,¹³ tedy především příjmy a úspory z práce a ze sociálního zabezpečení, věci domácí a osobní potřeby, rodinné domky a rekreační chaty.¹⁴

Smluvní modifikace byla původně během účinnosti této právní úpravy zcela vyloučena. To bylo překonáno až novelizací provedenou zákonem č. 509/1991 Sb., která dala manželům možnost upravit rozsah bezpodílového spoluvlastnictví nebo uzavřít dohodu o správě společného majetku. Tato novelizace také zakotvila požadavek souhlasu druhého manžela v případě podnikání s majetkem náležejícím do bezpodílového spoluvlastnictví.¹⁵

Další důležitou změnu provedl zákon č. 91/1998 Sb. a nahradil institut bezpodílového spoluvlastnictví manželů institutem společného jmění manželů. Změna nespočívala v pouhém přejmenování institutu, ale i v transformaci jeho obsahu. Zásadní bylo především jeho rozšíření o pasiva. Právě v důsledku toho došlo k nahrazení pojmu „spoluvlastnictví“ pojmem „jmění“,

⁹ Názvy jednotlivých typů vlastnictví se v průběhu let měnily. Blíže k tomu: KUKLÍK, Jan. *Dějiny československého práva 1945-1989*. Praha: Auditorium, 2011. ISBN 978-80-87284-17-9, s. 351.

¹⁰ KUKLÍK, Jan. *Dějiny československého práva 1945-1989*. Praha: Auditorium, 2011. ISBN 978-80-87284-17-9, s. 347.

¹¹ Tamtéž, s. 380.

¹² PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-565-7, s. 12.

¹³ Ust. § 143 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (v původním znění).

¹⁴ Ust. § 127 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (v původním znění).

¹⁵ PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-565-7, s. 13.

kteřý lépe vystihuje, že se nejedná pouze o souhrn majetku určitých osob, ale o souhrn jejich majetku i dluhů.¹⁶

Společné jmění manželů bylo v občanském zákoníku z roku 1964 začleněno mezi věcná práva do části druhé, hlavy druhé, pojmenované *Spoluvlastnictví a společné jmění*, a to společně s podílovým spoluvlastnictvím.¹⁷ Tato právní úprava se příliš nelišila od té dnešní, a i zde platilo, že do společného jmění manželů patřilo to, co nabyl manžel nebo oba manželé dohromady za trvání manželství. Judikaturou¹⁸ pak bylo dovozováno, že se do společného jmění manželů řadí také výnosy z výhradního majetku manžela. To je dnes zakotveno výslovně v ustanovení § 709 odst. 2 občanského zákoníku s tou odlišností, že dnešní právní úprava používá místo pojmu výnos pojem zisk.¹⁹

S drobnou odchylkou byl upraven i koncept pasiv. Zatímco současný občanský zákoník považuje za součást společného jmění manželů dluhy převzaté za trvání manželství, tedy závazky soukromoprávní povahy vzniklé z řádného obligačního důvodu, dřívější občanský zákoník hovořil o závazcích vzniklých za trvání manželství. Do společného jmění manželů tak patřily i dluhy veřejnoprávní povahy, jako jsou dluhy na daních nebo povinnost k náhradě škody.²⁰ Součástí byly také dluhy převzaté jedním z manželů s výjimkou těch, které se týkaly majetku náležejícímu výhradně jednomu z nich a těch, jejichž rozsah přesahoval míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů převzatých bez souhlasu druhého manžela.²¹

1.2.3. Současná právní úprava společného jmění manželů

Společné jmění manželů je upraveno v § 708 a následujících občanského zákoníku a je zařazeno do části druhé (rodinné právo), hlavy I (manželství), dílu 4 (práva a povinnosti manželů) a oddílu 2 jako součást manželského majetkového práva. Kromě úpravy společného jmění manželů tento oddíl obsahuje také některá ustanovení o bydlení manželů a zvláštní ustanovení proti domácímu násilí.²²

Právní úprava rozlišuje tři základní režimy společného jmění manželů, a to režim zákonný (§ 709 – § 715 občanského zákoníku), režim smluvený (§ 716 – § 723 občanského zákoníku) a režim založený rozhodnutím soudu (§ 724 – § 728 občanského zákoníku). Za obecný režim je

¹⁶ PSUTKA, Jindřich, KYSELOVSKÁ, Tereza. § 708 [Společné jmění manželů]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 137, marg. č. 1.

¹⁷ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

¹⁸ Například rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 31. 1. 1997, sp. zn. 24 Co 15/97.

¹⁹ Blíže k pojmům výnos a zisk viz. podbod 2.1.1.1.

²⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 709 až § 711.

²¹ Ust. 143 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

²² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

považován režim zákonný. Ten se užije vždy, pokud se neuplatní režimy modifikované, tedy režim smluvený nebo režim založený rozhodnutím soudu. Modifikované režimy mohou zákonný režim upravit, doplnit nebo zcela vyloučit. Smlouvou je možné zákonný režim modifikovat již před uzavřením manželství nebo až na výjimky kdykoliv v jeho průběhu, rozhodnutím soudu pouze za trvání manželství. Zároveň se modifikované režimy navzájem nevylučují a smluvený režim lze změnit rozhodnutím soudu a naopak. Z výše uvedeného pak vyplývá, že režimy modifikované jsou vůči režimu zákonnému ve vztahu speciality a užijí se přednostně.²³

Vedle režimů společného jmění manželů je v tomto oddílu občanského zákoníku upraven také režim oddělených jmění manželů (§ 729 – § 730), ochrana třetích osob (§ 731 – § 734) a vypořádání společného jmění (§ 736 – § 742).²⁴

Podstatou režimu oddělených jmění je právo manžela nakládat se svým majetkem bez souhlasu druhého manžela. Tato ustanovení se užijí v případě, kdy společné jmění vůbec nevznikne, je zrušeno nebo zanikne. Režim odděleného jmění lze zřídit smlouvou ve formě veřejné listiny nebo rozhodnutím soudu. Smlouvu mohou uzavřít snoubenci ještě před vznikem manželství (společné jmění manželů pak vůbec nevznikne) nebo manželé za trvání manželství. V takovém případě musí být existující jmění manželů vypořádáno.²⁵ Soud může svým rozhodnutím společné jmění manželů zrušit za podmínek stanovených v § 724 občanského zákoníku, tedy na návrh manžela a je-li pro to závažný důvod. Za takový důvod zákon považuje nebo může považovat skutečnost, že manželův věřitel požaduje zajištění své pohledávky v rozsahu přesahujícím hodnotu toho, co náleží výhradně tomuto manželu, že lze manžela považovat za marnotratného, manžel soustavně nebo opakovaně podstupuje nepřiměřená rizika, manžel začal podnikat nebo se stal neomezeně ručícím společníkem právnické osoby.²⁶

Ustanovení o ochraně třetích osob se zabývají ochranou práv třetích osob. Takovou osobou je typicky věřitel jednoho z manželů. Ten se může až na výjimky a za předpokladu, že dluh vznikl jednomu z manželů za trvání manželství, při výkonu rozhodnutí či exekuci uspokojit z jejich společného jmění. Dále je zde upravena zvýšená ochrana věřitele při smluvní modifikaci společného jmění manželů a uplatnění práv třetích osob při vypořádání společného jmění. § 732

²³ PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-565-7, s. 7.

²⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

²⁵ PSUTKA, Jindřich. § 729 [Nakládání s majetkem bez souhlasu druhého manžela]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 263, marg. č. 1.

²⁶ Ust. § 724 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

občanského zákoníku pak naopak omezuje možnost věřitele uspokojit se ze společného jmění v případě, kdy druhý manžel projeví se vznikem výlučného dluhu prvního manžela nesouhlas.²⁷

Poslední zatím blíže nespecifikovaná ustanovení tohoto oddílu se týkají vypořádání společného jmění manželů. K tomu dochází v případě, kdy je společné jmění manželů zrušeno, zanikne nebo pokud je zúžen jeho rozsah. Typicky se tak bude dít při rozvodu. Občanský zákoník zakotvuje tři způsoby vypořádání. Prvním způsobem je vypořádání dohodou. Dohoda musí mít písemnou formu za předpokladu, že ji manželé uzavřeli po dobu trvání manželství nebo pokud je předmětem vypořádání věc, pro jejíž převod zákon vyžaduje písemnou formu smlouvy.²⁸ V ostatních případech zákon formu dohody neupravuje.

Pokud manželé nenaleznou při vypořádání shodu, je každý z nich oprávněn navrhnout vypořádání soudem.²⁹ Návrhem je zahájeno soudní řízení, v rámci kterého soud vzájemná majetková práva a povinnosti vypořádá. Pokud není podán návrh nebo uzavřena dohoda do tří let od zúžení, zrušení nebo zániku společného jmění manželů, využije se třetí způsob vypořádání, který je upraven v § 741 občanského zákoníku, totiž nevyvratitelná domněnka vypořádání. Podle této domněnky zůstanou hmotné věci movité, který užívá výlučně jeden z manželů pro potřebu svou, své rodiny nebo rodinné domácnosti ve vlastnictví tohoto manžela. Ostatní hmotné věci movité a věci nemovité jsou v podílovém spoluvlastnictví obou a ostatní majetková práva, pohledávky a dluhy náleží společně oběma. Podíly obou manželů jsou pak stejné.³⁰

K současné právní úpravě je třeba dodat, že brzy dojde k poměrně velké změně. V lednu roku 2025 totiž nabude účinnosti novela občanského zákoníku, na základě které bude *registrované partnerství* nahrazeno *partnerstvím* a stejnopohlavním párům budou náležet práva a povinnosti, které dosud náležely pouze manželům. Mimo jiné se bude na partnery vztahovat i manželské majetkové právo, včetně společného jmění manželů, které už nebude vznikat pouze mezi mužem a ženou, jak je tomu v současnosti a jak popisují v této práci, ale i mezi partnery. Naopak omezené bude pro partnery i nadále například osvojení dětí, které bude možné pouze v případě, že biologickým rodičem dítěte bude jeden z partnerů.

Tato novela je výsledkem dlouhodobé snahy o zrovnoprávnění stejnopohlavních párů a původně navrhovaného tzv. manželství pro všechny. Na takovou změnu ale není, jak se ukázalo, česká společnost ještě zcela připravena.³¹

²⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

²⁸ Ust. § 739 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

²⁹ Ust. § 740 a § 741 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

³⁰ Ust. § 741 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

³¹ Stejnopohlavní páry budou moci uzavírat partnerství s většinou práv manželů. In: Advokátní deník [online]. [cit. 1. 5. 2024]. Dostupné z: <<https://advokatnidenik.cz/2024/04/29/stejnopohlavni-pary-budou-moci-uzavirat-partnerstvi-s-vetsinou-prav-manzelu>>.

2. Režimy společného jmění manželů

2.1. Zákonný režim

Základním režimem společného jmění manželů je režim zákonný. Jde o v praxi nejčastěji využívaný režim společného jmění, který se uplatní vždy, pokud nedojde k modifikaci společného jmění smlouvou nebo rozhodnutím soudu.³² Dle dřívější právní úpravy byl zákonný režim režimem jediným s tím, že bylo možné ho smlouvou nebo rozhodnutím soudu částečně pozměnit. Dnes jsou režimy modifikované postaveny na roveň režimu zákonného a mohou ho nejen upravit, ale i zcela vyloučit.

2.1.1. Aktiva a pasiva

Základní otázkou, kterou je třeba se zabývat je, co bude do společného jmění manželů patřit. Podle ustanovení § 708 občanského zákoníku je součástí společného jmění to, co manželům náleží, má majetkovou hodnotu a není vyloučeno z právních poměrů. Jde o obecné ustanovení, které platí pro režim zákonný i režimy modifikované a tyto podmínky musí být splněny kumulativně.³³ Ustanovení § 709 a § 710 občanského zákoníku pak blíže vymezuje, která konkrétní aktiva a pasiva jsou nebo nejsou součástí společného jmění v tomto režimu.

2.1.1.1. Aktiva

Aktiva neboli majetek jsou v zákoně vymezena v ustanovení § 709 občanského zákoníku pozitivně i negativně. Odst. 1 zmíněného § 709 obsahuje základní pravidlo pro nabytí majetku do společného jmění, podle kterého je součástí společného jmění to, čeho nabytí jeden z manželů nebo čeho nabyli oba manželé společně za trvání manželství. Z uvedeného ustanovení vyplývají dvě podmínky. První podmínkou je, že věc nabude jeden z manželů nebo oba manželé společně. Je tomu tak i v případě, že věc nabude jeden z manželů bez souhlasu nebo dokonce proti vůli druhého manžela. Druhou podmínkou je, aby byla věc nabyta za trvání manželství. Stěžejní je tedy okamžik uzavření manželství, neboť majetek nabytý před uzavřením manželství jedním nebo i společně oběma manželi bude spadat pod původní právní režim úpravy majetkových vztahů. Takovým právní režimem může být například spoluvlastnictví.³⁴

³² NOVOTNÝ, Petr; IVIČIČOVÁ, Jitka; SYRŮČKOVÁ, Ivana a VONDRÁČKOVÁ, Pavlína. *Nový občanský zákoník*. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-9637-1, s. 57.

³³ PSUTKA, Jindřich, KYSELOVSKÁ, Tereza. § 708 [Společné jmění manželů]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 141–142, marg. č. 3.

³⁴ PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-565-7, s. 20.

Odstavce 2 a 3 § 709 občanského zákoníku pak uvádí další dva zvlášť upravené případy aktiv spadající do společného jmění, a to zisky z výlučného majetku a podíl manžela v obchodní korporaci nebo družstvu, pokud se manžel stal společníkem za trvání manželství.

Ziskem z výlučného majetku se rozumí výnosy z majetku po odečtení nákladů na jeho zachování, údržbu, správu atd. Typickým příkladem je nájemné, které je hrazeno za nájem výlučně vlastněného bytu nebo jiné nemovitosti. Tato úprava se liší od úpravy v občanském zákoníku z roku 1964, který místo zisků z výlučného majetku řadil do společného jmění výnosy z výlučného majetku. Náklady manžela na věc, která byla v jeho výlučném vlastnictví, tedy nebyly zohledněny a šly pouze k jeho tíži, zatímco výnosy byly společným příjmem manželů.³⁵

Co se týká podílu manžela v obchodní korporaci nebo družstvu, občanský zákoník 1964 pouze uváděl, že: „*stane-li se jeden z manželů za trvání manželství společníkem obchodní společnosti nebo členem družstva, nezakládá nabytí podílu, včetně akcií, ani nabytí členských práv a povinností členů družstva, účast druhého manžela na této společnosti nebo družstvu, s výjimkou bytových družstev.*“³⁶ Tato formulace často vedla k mylným závěrům, že podíl v obchodní korporaci nebo družstvu není součástí společného jmění. Proto musel tuto otázku řešit v řadě rozhodnutí i Nejvyšší soud České republiky (dále jen „Nejvyšší soud“), který objasnil, že nabytí podílu obchodní korporace sice nezakládá účast druhého manžela v ní, ovšem podíl v ní se jako majetková hodnota součástí společného jmění stává.³⁷ Příkladem takové rozhodnutí je rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 7. 2004, sp. zn. 22 Cdo 700/2004.³⁸ Výslovné uvedení podílu v obchodních korporacích v současné právní úpravě tedy těmto rozporům předchází a otázku vymezuje na rozdíl od dřívější úpravy jasně.

Jak je zmíněno výše, občanský zákoník zároveň uvádí i taxativní výčet majetkových hodnot, které součástí společného jmění v zákonném režimu nejsou. Jedná se o: *majetek sloužící osobní potřebě jednoho z manželů (např. zubní kartáček), majetek nabytý darem, děděním nebo odkazem (ledaže dárce při darování nebo zůstavitel v pořízení pro případ smrti projevil jiný úmysl), náhradu nemajetkové újmy na přirozených právech (např. bolestné), to, co nabyl jeden z manželů právním jednáním vztahujícím se k jeho výlučnému vlastnictví (např. prodej domu ve*

³⁵ PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-565-7, s. 21.

³⁶ Ust. § 143 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

³⁷ NOVOTNÝ, Petr; IVIČIČOVÁ, Jitka; SYRŮČKOVÁ, Ivana a VONDRÁČKOVÁ, Pavlína. *Nový občanský zákoník*. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-9637-1, s. 59.

³⁸ „*Jen manžel – společník má práva a povinnosti vyplývající pro něj z úpravy postavení společníka obchodní společnosti v obchodním zákoníku či jiném právním předpise nebo ve společenské smlouvě. Je však oddělen od majetkové hodnoty obchodního podílu, která zůstává manželům společná. Proto je také omezen v nakládání s obchodním podílem, pokud nejde o jeho obvyklou správu ve smyslu § 145 odst. 2 ObčZ, neboť stejnou měrou jako náleží jemu, náleží i druhému manželovi.*“

vylučném vlastnictví jednoho z manželů) a to, co nabyl jeden z manželů náhradou za poškození, zničení nebo ztrátu svého výhradního majetku (např. pojistné plnění za poškozené auto náležející do vylučného vlastnictví jednoho z manželů). K tomuto výčtu je pak třeba připojit i věci vydané jednomu z manželů podle právních předpisů o restituci.³⁹ Poslední zmíněná majetková hodnota je uvedena v přechodných ustanoveních, konkrétně v § 3040 občanského zákoníku. Sem byla rozdílně od úpravy v občanském zákoníku 1964 zařazena z důvodu, že proces restitucí se blíží ke svému cíli, a proto není nutné tento případ zmiňovat přímo v rámci úpravy společného jmění manželů.⁴⁰

Není samozřejmě neobvyklé, že vyvstane spor ohledně toho, zda určitá věci do společného jmění manželů náleží či nikoli. V souvislosti s tím byla v nedávné době řešena procesní otázka, který manžel nese důkazní břemeno ve sporech týkajících se společného jmění manželů. Konkrétně se jednalo o to, kdo bude prokazovat, že věc není součástí společného jmění, přestože byla nabyta v zákonném režimu jedním nebo oběma manželi za trvání manželství. Problematika byla rozklíčována rozsudkem Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 7. 2022, sp. zn. 22 Cdo 3070/2021, podle kterého se u takové věci má za to, že je součástí společného jmění a: „*ten, kdo tvrdí, že jsou splněny podmínky pro nezařazení věci do společného jmění manželů uvedené zejména v § 709 odst. 1 a 3 o. z., nese ohledně tohoto tvrzení důkazní břemeno. To platí v poměrech mezi manželi i pro věc evidovanou ve veřejném seznamu jako vlastnictví jen jednoho z účastníků.*“ Jinými slovy, pokud se prokáže, že věc nabyt v zákonném režimu jeden z manželů nebo oba manželé společně za trvání manželství, má se za to, že věc je součástí společného jmění. Toho, kdo přesto tvrdí, že jsou splněny podmínky pro nezařazení věci do společného jmění, tíží ohledně těchto skutečností důkazní břemeno. To se vztahuje i na věci zapsané ve veřejném seznamu. Zápis ve veřejném seznamu totiž poskytuje ochranu zejména třetím osobám, které jednají v důvěře v zapsaný stav. Manžel knihovního vlastníka však není v této situaci tím, kdo by měl být chráněn. Naopak je osobou, která by se měla postarat o uvedení případného nesprávného zápisu do souladu se skutečným právním stavem.⁴¹

2.1.1.2. Pasiva

Na druhé straně stojící pasiva jsou upravena v ustanovení § 710 občanského zákoníku, podle kterého jsou součástí společného jmění dluhy převzaté za trvání manželství. Zde je třeba upozornit na výraz “převzaté”, který vyjadřuje, že se jedná o dluhy, ke kterým se manžel zavázal

³⁹ PSUTKA, Jindřich. § 709 [Aktiva společného jmění manželů]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 157, marg. č. 11.

⁴⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 709 až § 711.

⁴¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 7. 2022, sp. zn. 22 Cdo 3070/2021.

vlastním právním jednáním. Tato formulace ze společného jmění vylučuje dluhy veřejnoprávní povahy jako je daňová povinnost nebo povinnost platit výživné uložené například zákonem nebo rozhodnutím soudu. Naopak budou do společného jmění manželů patřit dluhy, ke kterým se zavázali oba manželé společně za trvání manželství nebo dluhy, které vznikly při obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny právním jednáním obou nebo i jednoho z manželů. Jelikož jsou k těmto dluhům manželé zavázáni společně a nerozdílně neboli jsou solidárními dlužníky, mohou být tyto dluhy uspokojeny jak z veškerého majetku náležejícího do společného jmění, tak i z výlučného majetku manžela.⁴²

K výše uvedenému uvádí § 710 občanského zákoníku dvě výjimky, kdy se dluhy součástí společného jmění nestanou, a to: dluhy týkající se výhradního majetku jen jednoho z manželů a dluhy převzaté bez souhlasu druhého manžela. Dluh týkající se výhradního majetku jednoho z manželů se součástí společného jmění nestane pouze v rozsahu, v němž přesahuje zisk z tohoto majetku. Tím toto ustanovení navazuje na ustanovení § 709 odst. 2 občanského zákoníku, které do společného jmění zařazuje zisk z výhradního majetku manžela. Zisk z hospodaření s výhradním majetkem a dluhy s tímto majetkem související jsou tedy promítnuty ve prospěch a neprospěch společného jmění ve stejném rozsahu. Druhá zmíněná výjimka, dluhy převzaté bez souhlasu druhého manžela, součástí společného jmění také nejsou, ledaže by se jednalo o dluh, který vznikl při obstarávání každodenních nebo běžných potřeb rodiny. Zda se jedná o každodenní a běžné potřeby rodiny se posuzuje individuálně a vychází se z životní úrovně dané rodiny.⁴³

2.1.2. Správa v zákonném režimu

Správou se dle dřívější judikatury rozumí veškerá činnost, která souvisí s řádnou péčí o majetek, a to včetně dispozice s ním.⁴⁴ Podle obecného ustanovení § 713 odst. 1 občanského zákoníku ke správě společného jmění v zákonném režimu mají právo toto jmění spravovat oba manželé nebo jeden z nich podle dohody. Zmíněné ustanovení zároveň vyjmenovává další jednotlivá dílčí oprávnění a povinnosti manželů. Ti jsou oprávněni součástí společného jmění užívat, požívat, udržovat je a nakládat a hospodařit s nimi.⁴⁵

Všechna práva a povinnosti spjatá se společným jměním náleží oběma manželům společně a nerozdílně, tedy solidárně. Pokud je tedy součástí společného jmění například nemovitost, oba

⁴² ZUKLÍNOVÁ, Michaela. § 710. In: ZUKLÍNOVÁ, M., ELISCHER, D., NOVÁ, H., FRINTOVÁ, D., FRINTA, O., MOCEK, O., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975)*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-12-5]. ASPI_ID KO89_b2012CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

⁴³ KRÁLÍK, Michal. § 710 [Pasiva společného jmění manželů]. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. *Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 12.

⁴⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2009, sp. zn. 22 Cdo 3336/2006.

⁴⁵ Ust. § 713 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

manželé mají povinnosti jako je snášet imise sousedních nemovitostí nebo daňovou povinnost. Zároveň mají oba právo domáhat se ochrany při zásahu do jejich vlastnického práva nebo další práva vyplývající z vlastnictví nemovité věci.⁴⁶

Obdobně je tomu i se solidaritou jako následkem právního jednání týkajícího se společného jmění a jeho součástí. Tu zakládá ustanovení § 713 odst. občanského zákoníku. Pokud manželé nebo jeden z manželů právně jedná v záležitostech společného jmění, je tím zároveň zavázán i druhý manžel. Manželé se tak stávají zejména solidárními dlužníky a solidárními věřiteli. V důsledku toho mohou věřitelé manželů sjednané plnění žádat po kterémkoliv z manželů a zároveň jsou-li spoluvěřiteli manželé, může plnění od dlužníka vymáhat také kterýkoliv z nich.

Na ustanovení 713 odst. 3 občanského zákoníku navazuje ustanovení § 714, které se zabývá zejména otázkami souvisejícími s projevem vůle manžela nebo obou manželů při právních jednáních a otázkou platnosti takového právního jednání. Zde je rozlišováno mezi právním jednáním v běžných záležitostech a právním jednáním v záležitostech, které nelze považovat za běžné (tzv. ostatní záležitosti).⁴⁷

Jedná-li se o běžné záležitosti týkající se společného jmění nebo jeho součástí, je každý z manželů oprávněn jednat sám. Zda se jedná či nejedná o běžnou záležitost je třeba posuzovat dle okolností jednotlivých případů. Je třeba zohlednit kritéria jako je například rozsah společného jmění nebo druh a hodnota součástí společného jmění manželů, které se právní jednání týká. Tomuto rozlišování se věnuje i řada rozhodnutí.⁴⁸ Za běžnou záležitost je označováno například užívání společných úspor na úhradu potřeb společného dítěte v přiměřeném rozsahu nebo nákup běžného ošacení. Naopak plnění třetí osobě bez právního důvodu nebo poskytnutí daru nikoli nepatrné hodnoty běžnou záležitostí není.⁴⁹

V záležitostech týkajících se společného jmění a jeho součástí, které nelze považovat za běžné, právně jednají manželé společně, nebo jedná jeden manžel se souhlasem druhého. Narozdíl od běžných záležitostí dává v tomto případě zákon manželovi, jehož souhlas nebyl dán, ačkoli bylo souhlasu zapotřebí, možnost dovolat se neplatnosti takového právního jednání.⁵⁰ Opomenutý manžel tedy musí výslovně projevit svůj nesouhlas, jinak je právním jednáním také

⁴⁶ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. § 713. In: ZUKLÍNOVÁ, M., ELISCHER, D., NOVÁ, H., FRINTOVÁ, D., FRINTA, O., MOCEK, O., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975)*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-12-5]. ASPI_ID KO89_b2012CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

⁴⁷ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. § 714. In: ZUKLÍNOVÁ, M., ELISCHER, D., NOVÁ, H., FRINTOVÁ, D., FRINTA, O., MOCEK, O., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975)*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-12-5]. ASPI_ID KO89_b2012CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

⁴⁸ PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-565-7, s. 137.

⁴⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 4. 3. 1966, sp. zn. 4 Cz 10/6.

⁵⁰ Ust. § 714 odst. 1 a 3 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

vázán. To musí provést v promlčecí lhůtě, která činí 3 roky.⁵¹ Naproti tomu, pokud by manžel odmítl udělit souhlas bez vážného důvodu a v rozporu se zájmem manželů, rodiny nebo rodinné domácnosti nebo není-li schopen projevit vůli, je také možné, aby byl jeho souhlas nahrazen návrh druhého manžela souhlasem soudu.⁵²

Dále jsou v § 715 občanského zákoníku stanoveny dva speciální případy, kdy je vyžadován souhlas druhého manžela, a to pokud má být součástí společného jmění použita k podnikání jednoho z manželů nebo k nabytí podílu v obchodní společnosti či družstvu. Toto ustanovení poskytuje ochranu nepodnikajícímu manželovi a narozdíl od výše zmíněné úpravy zakotvené v § 713 a 714 nelze tento režim modifikovat smlouvou uzavřenou mezi manželi, případně snoubenci.⁵³

2.2. Režim založený rozhodnutím soudu

Společné jmění manželů je oprávněn, kromě manželů, modifikovat svým rozhodnutím i soud, který může společné jmění manželů zcela zrušit nebo zúžit jeho rozsah. Tato možnost je zakotvena v § 724 až 728 občanského zákoníku. Jde o samostatný režim, obvykle jím ale dochází pouze k dílčí modifikaci již existujícího režimu společného jmění.⁵⁴ Aby mohl soud do uspořádání společného jmění zasáhnout, musí to vždy navrhnout jeden z manželů a musí k tomu být závažný důvod. Soud o návrhu rozhoduje ve sporném řízení a je nutné, aby manžel, který návrh podal, takový závažný důvod tvrdil a dokazoval.⁵⁵

Zda existuje pro vydání soudního rozhodnutí závažný důvod, je soud povinen zkoumat v každém konkrétním případě. § 724 odst. 2 občanského zákoníku uvádí tři případy, kdy je kritérium závažného důvodu naplněno vždy a dva případy, kdy může být kritérium závažného důvodu naplněno.⁵⁶ O závažný důvod se bude jednat, pokud nastane některá z následujících situací: manželův věřitel bude požadovat zajištění své pohledávky v rozsahu přesahujícím hodnotu toho, co náleží výhradně tomuto manželu, manžela lze považovat za marnotratného nebo manžel soustavně nebo opakovaně podstupuje nepřiměřená rizika.⁵⁷ Za nepřiměřené riziko může být považováno například používání prostředků společného jmění pro účely půjčování bez

⁵¹ NOVOTNÝ, Petr; IVIČÍČOVÁ, Jitka; SYRŮČKOVÁ, Ivana a VONDRÁČKOVÁ, Pavlína. *Nový občanský zákoník*. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-9637-1, s. 63.

⁵² Ust. § 714 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁵³ A contrario k ust. § 722 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁵⁴ PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-565-7, s. 111.

⁵⁵ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. § 724. In: ZUKLÍNOVÁ, M., ELISCHER, D., NOVÁ, H., FRINTOVÁ, D., FRINTA, O., MOCEK, O., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975)*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-12-5]. ASPI_ID KO89_b2012CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

⁵⁶ PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-565-7, s. 116.

⁵⁷ Ust. § 724 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

dostatečného zajištění jejich návratnosti nebo uskutečňování spekulativních transakcí.⁵⁸ Jako závažný důvod pak podle zákona může být shledáno to, že manžel začal podnikat nebo že se stal neomezeně ručícím společníkem právnické osoby.⁵⁹

Jak doplňují soudy svou rozhodovací praxí: „výčet závažných důvodů uvedených ve druhém odstavci § 724 o. z. není taxativní a společné jmění lze zúžit (zúžit) i z jiného závažného důvodu, kterým je také (ve svém souhrnu) dlouhotrvající oddělené žití a hospodaření manželů, jejich vzájemná neinformovanost o nakládání s majetkovými hodnotami ve společném jmění, neshoda o plnění společných závazků a zahájení řízení o rozvod jedním z manželů.“⁶⁰ Kromě soudů uvádí další možné důvody pro zúžení společného jmění manželů i odborná literatura, dle které se může jednat například o závadné chování jednoho z manželů k nezletilým dětem,⁶¹ marnotratné či sobecké nakládání společnými prostředky jedním z manželů, absencí podílu manžela na nabývání společného majetku⁶² nebo gamblerství, alkoholismus, drogovou závislost, popřípadě ztrátu či snížení způsobilosti rozeznat závadnost vlastního jednání ke škodě majetku ve společném jmění manželů.⁶³

2.2.1. Změna režimu založeného rozhodnutím soudu

Pokud soud modifikuje režim společného jmění manželů, takové rozhodnutí není nutně trvalé a nezměnitelné. Jak připouští § 725 občanského zákoníku: „režim založený rozhodnutím soudu lze změnit smlouvou manželů nebo rozhodnutím soudu.“ Tato úprava představuje odchýlení se od občanského zákoníku 1964, dle kterého jednou zúžené společné jmění manželů bylo možné znovu rozšířit pouze dalším rozhodnutím soudu. Současný občanský zákoník, mezi jehož hlavní zásady patří autonomie vůle, umožňuje, aby byl režim změněn také v případě, pokud se na tom oba manželé dohodnou.⁶⁴

⁵⁸ NOVOTNÝ, Petr; IVIČÍČOVÁ, Jitka; SYRŮČKOVÁ, Ivana a VONDRÁČKOVÁ, Pavlína. *Nový občanský zákoník*. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-9637-1, s. 69.

⁵⁹ Ust. § 724 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁶⁰ Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 11. 11. 2016, sp. zn. 5 Co 1688/2016.

⁶¹ DVOŘÁK, Jan, JEHLIČKA, Oldřich. § 148 [Změny provedené soudem]. In: ŠVESTKA, Jiří, SPÁČIL, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta, HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník I, II. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 990, marg. č. 3.

⁶² KRATOCHVÍL, Zdeněk. *Nové občanské právo*, Praha: Orbis, 1965, s. 242.

⁶³ RADVANOVÁ, Santa a ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva – Instituty rodinného práva*. Praha: C.H. Beck. 2009, s. 51.

⁶⁴ PSUTKA, Jindřich. § 725 [Změna režimu založeného rozhodnutím soudu]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 253, marg. č. 1.

2.2.1.1. Změna smlouvou

Občanský zákoník přímo neuvádí, v jakém rozsahu mohou manželé režim založený rozhodnutím soudu upravit. Ze smyslu ustanovení a ze skutečnosti, že § 726 občanského zákoníku nestanoví, že obnovení či rozšíření může být provedeno jen na základě rozhodnutí, jak tomu bylo v občanském zákoníku 1964, ale vyplývá, že smlouvou mohou manželé režim založený rozhodnutím soudu modifikovat v podstatě v jakémkoliv rozsahu. Pokud dojde k zúžení rozsahu společného jmění, mohou jej manželé zrušit a vrátit se k zákonnému režimu nebo naopak zúžení prohloubit. Další možností je také zúžené společné jmění zcela zrušit a zavést režim oddělených jmění. I takové rozhodnutí lze opět změnit smlouvou či rozhodnutím soudu.

2.2.1.2. Změna rozhodnutím soudu

V případě, že se změní poměry, z nichž vycházel soud při vydání rozhodnutí o zrušení společného jmění manželů nebo zúžení jeho rozsahu a manželé se nedohodnou mezi sebou, může se jeden z manželů opět obrátit na soud s návrhem na další modifikaci společného jmění manželů rozhodnutím soudu.⁶⁵ Pokud bylo společné jmění manželů předchozím rozhodnutím zrušeno, může ho soud obnovit. Pokud došlo pouze ke zúžení jeho rozsahu, je soud oprávněn jej rozšířit, a to do původní podoby nebo alespoň v části do původního rozsahu. Změnou může ovšem být i další zúžení společného jmění manželů či jeho úplné zrušení.

2.2.2. Obnovení a rozšíření společného jmění manželů rozhodnutím soudu

Je-li to důvodné, soud je oprávněn ve výše uvedených případech zrušit společné jmění manželů nebo zúžit jeho rozsah. Společné jmění manželů může také zaniknout na základě zákona, a to prohlášením konkursu na majetek jednoho z manželů⁶⁶ nebo uložením trestu propadnutí majetku jednomu, popř. oběma manželům.⁶⁷ Ať už je společné jmění zrušeno nebo zaniklo, je soud oprávněn jej na návrh manžela obnovit. Zrušené společné jmění manželů nebo společné jmění, jehož rozsah byl zúžen, lze obnovit nebo rozšířit zpět do zákonného rozsahu zejména tehdy, jestliže pominou důvody jeho zrušení nebo zúžení. Zaniklé společné jmění manželů je pak možné obnovit v případě, že je to v zájmu obou manželů.⁶⁸

⁶⁵ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. § 725. In: ZUKLÍNOVÁ, M., ELISCHER, D., NOVÁ, H., FRINTOVÁ, D., FRINTA, O., MOCEK, O., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975)*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-12-5]. ASPI_ID KO89_b2012CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

⁶⁶ Ust. § 268 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon.

⁶⁷ Ust. § 66 odst. 4 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁶⁸ Ust. § 726 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

2.2.3. Omezení soudního rozhodnutí

Obdobně jako je ve věcech manželského majetkového práva částečně omezena smluvní volnost, ani soud nemůže rozhodovat zcela libovolně. Některá omezení jsou dána výslovně u konkrétních ustanovení (např. zrušit společné jmění je soud oprávněn pouze pokud k tomu existuje závažný důvod). Vedle toho jsou v § 727 občanského zákoníku uvedeny obecné limity pro modifikaci soudem, jejichž cílem je zejména ochrana rodiny a třetích osob.⁶⁹ Odstavec 1 zmíněného ustanovení § 727 upravuje první z limitů a stanovuje, že: „*rozhodnutím soudu nelze vyloučit ani změnit ustanovení upravující obvyklé vybavení rodinné domácnosti.*” Jedná se především o ustanovení § 698 a 699, která vysvětlují, co znamená pojem obvyklé vybavení rodinné domácnosti, jak lze s takovými věcmi nakládat a co se s nimi děje v případě, že manžel opustí rodinnou domácnost. Další dva limity jsou stanoveny v odstavci druhém téhož ustanovení, dle kterého: „*rozhodnutí soudu o změně, zrušení nebo obnovení společného jmění nesmí svými důsledky vyloučit schopnost manžela zabezpečovat rodinu a nesmí se obsahem nebo účelem dotknout práv třetí osoby, ledaže by s rozhodnutím souhlasila.*” Schopností zabezpečovat rodinu se rozumí především plnění zákonných povinností jako je poskytování výživného členům rodiny. Co se týče ochrany třetích osob, pokud se rozhodnutí svým obsahem dotýká jejich práv a ony s tím nesouhlasí, nemělo by být takové rozhodnutí vydáno. Pokud vydáno je, aniž byl souhlas dán, je rozhodnutí vůči takové třetí osobě neúčinné.⁷⁰

2.2.4. Správa v režimu založeném rozhodnutím soudu

Mírnější způsob, jak může soud zasáhnout do společného jmění manželů, aniž by společné jmění manželů zrušil či zúžil jeho rozsah, představuje § 728 občanského zákoníku. Toto ustanovení dává soudu možnost rozhodnout, jakým způsobem bude společné jmění manželů spravováno. Vydání takového rozhodnutí je možné za současného splnění dvou podmínek a to, pokud manžel při správě společného jmění jedná způsobem, který je ve zřejmém rozporu se zájmem druhého manžela, rodiny nebo rodinné domácnosti, a pokud snoubenci nebo manželé neuzavřeli smlouvu o správě toho, co je součástí společného jmění. I toto rozhodnutí lze vydat

⁶⁹ PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-565-7, s. 125.

⁷⁰ PSUTKA, Jindřich. § 727 [Omezení rozhodnutí soudu]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 259, marg. č. 4.

pouze na návrh dotčeného manžela, který zároveň navrhne způsob, jakým má být správa vykonávána.⁷¹

3. Smluvený režim

Posledním doposud blíže nespecifikovaným majetkovým režimem a zároveň hlavním tématem mé práce je režim smluvený. Je upraven v § 716 až § 723 občanského zákoníku, a jak již bylo uvedeno výše a jak vyplývá ze samotného názvu, jedná se o režim, který je založen smlouvou. Tuto smlouvu jsou mezi sebou oprávněni uzavřít manželé za trvání manželství nebo snoubenci před jeho vznikem, kteří si tak mohou upravit vzájemná majetková práva a povinnosti.⁷² Předmětem modifikace může být správa, rozsah nebo okamžik vzniku společného jmění manželů a takovou úpravu lze ujednat jednorázově (např. zúžení společného jmění o konkrétní nemovitost) nebo obecně (např. nabývání nemovitých věcí do podílového spoluvlastnictví manželů).⁷³

Smluvený režim navazuje na modifikační ustanovení § 143a občanského zákoníku z roku 1964. Toto ustanovení umožňovalo manželům rozšířit či zúžit rozsah společného jmění manželů nebo vyhradit zcela nebo zčásti vznik společného jmění manželů ke dni zániku manželství. Úplně vyloučit vznik společného jmění možné nebylo. Stejně jako dnes mohli smlouvu uzavřít manželé i snoubenci pouze ve formě veřejné listiny. Vůči třetím osobám byla smlouva účinná, pouze pokud jim byl její obsah znám.⁷⁴

3.1. Smlouva o manželském majetkovém režimu

Smlouvy o manželském majetkovém režimu, také nazývané předmanželské smlouvy, manželské smlouvy nebo modifikační smlouvy, jsou dvoustrannými soukromoprávními majetkovými smlouvami s omezeným okruhem kontrahentů.⁷⁵ Každá smlouva o manželském majetkovém režimu musí mít dle § 716 odst. 2 občanského zákoníku formu veřejné listiny, kterou se rozumí notářský zápis.⁷⁶ Tato přísnější forma je vyžadována zejména proto, že manželé a snoubenci mohou tímto způsobem změnit zákonný režim pouze na základě jejich vůle a dále proto,

⁷¹ § 728. In: ZUKLÍNOVÁ, M., ELISCHER, D., NOVÁ, H., FRINTOVÁ, D., FRINTA, O., MOCEK, O., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975)*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-12-5]. ASPI_ID KO89_b2012CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

⁷² Ust. § 716 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁷³ KRÁLÍK, Michal. In: PETROV, Jan; VÝTISK, Michal a BERAN, Vladimír. *Občanský zákoník: komentář*. 1. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1, s. 747.

⁷⁴ BIČOVSKÝ, Jaroslav; HOLUB, Milan a POKORNÝ, Milan. *Společné jmění manželů*. 2. vyd. Praha: Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-747-8, s. 93-94.

⁷⁵ MELZER, Filip; TÉGL, Petr a JINDŘICH, Miloslav. In: MELZER, Filip; TÉGL, Petr a ELISCHER, David. *Občanský zákoník: velký komentář*. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-004-5, s. 384.

⁷⁶ Ust. § 3026 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

že taková ujednání nemají účinky pouze mezi stranami smlouvy, ale i ve vztahu k třetím osobám.⁷⁷ Pokud by podmínka formy nebyla splněna, jednalo by se o právní jednání, které odporuje zákonu a smlouva by byla absolutně neplatná.⁷⁸ Takovou vadu pak nelze ani dodatečně zhojit, jako je tomu obecně při nedodržení formy právního jednání. Důvodem nemožnosti zhojení je zejména skutečnost, že obsahem notářského zápisu je povinně i datum, kdy k právnímu jednání došlo a notář není oprávněn provést zápis k dřívějšímu dni, než ve kterém byl zápis skutečně sepsán, ale musí vyhotovit zcela novou smlouvu.⁷⁹

3.1.1. Smluvní strany smlouvy o manželském majetkovém režimu

Smluvními stranami smlouvy o manželském majetkovém režimu mohou být pouze manželé nebo snoubenci. Snoubenci se dle § 656 odst. 1 občanského zákoníku rozumí muž a žena, kteří hodlají vstoupit do manželství. Ti z podstaty věci smlouvu uzavírají ještě před vstupem do manželství. Jelikož zákon blíže nespecifikuje, kdy se muž a žena snoubenci stávají, není ani určeno, jak dlouho před uzavřením manželství může k takovému právnímu jednání dojít.⁸⁰ Překážkou dokonce není ani případné stávající manželství jedné se smluvních stran, eventuálně obou.⁸¹

Smlouva uzavřená snoubenci nabývá účinnosti uzavřením manželství,⁸² tedy okamžikem svobodného, úplného souhlasného projevu vůle obou snoubenců, že vstupují do manželství.⁸³ Zpětnou účinnost smlouvy zákon výslovně vylučuje.⁸⁴ Dílčí obligační účinky mezi snoubenci však smlouva vyvolává již jejím uzavřením. Ti ji dále nemohou, není-li ujednáno jinak, jednostranně měnit či zrušit. Zároveň nejsou oprávněni s majetkem disponovat v rozporu s ustanoveními smlouvy.⁸⁵ Pokud by se tak stalo, a jeden z manželů by v důsledku takového jednání nemohl plnit

⁷⁷ MELZER, Filip; TÉGL, Petr a JINDŘICH, Miloslav. In: MELZER, Filip; TÉGL, Petr a ELISCHER, David. *Občanský zákoník: velký komentář*. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-004-5, s. 396-397.

⁷⁸ Dle ust. § 588 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁷⁹ PSUTKA, Jindřich, KYSELOVSKÁ, Tereza. § 716 [Smluvený režim společného jmění manželů]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 201, marg. č. 5.

⁸⁰ PSUTKA, Jindřich, KYSELOVSKÁ, Tereza. § 716 [Smluvený režim společného jmění manželů]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 196, marg. č. 3.

⁸¹ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. § 716. In: ZUKLÍNOVÁ, M., ELISCHER, D., NOVÁ, H., FRINTOVÁ, D., FRINTA, O., MOCEK, O., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975)*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2024-1-9]. ASPI_ID KO89_b2012CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

⁸² Ust. § 720 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁸³ Ust. § 656 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁸⁴ Ust. § 716 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁸⁵ PSUTKA, Jindřich. § 720 [Účinnost smlouvy o manželském majetkovém režimu]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 226, marg. č. 2.

to, k čemu se zavázal, dostává se do prodlení. Poté je druhý manžel oprávněn se rozhodnout, zda po něm bude plnění vymáhat či od smlouvy odstoupí. Avšak v případě, že by manžel, který byl povinen plnit, prokázal, že se plnění stalo nemožným, závazek pro nemožnost plnění obecně zanikne. Příkladem nemožnosti plnění je situace, kdy se součástí společného jmění má stát konkrétně určená věc, například nemovitost, která zanikla. Pokud ji však dlužník pouze pozbyl, bude plnění nemožné jen za předpokladu, že povinný manžel není schopen získat věc ani za ztížených podmínek, s většími náklady, s pomocí jiné osoby nebo až po určené době.⁸⁶

Manželé naproti tomu budou uzavírat smlouvu za trvání manželství ohledně již existujícího společného jmění manželů. Ve většině případů tak manželé modifikují zákonný režim, mohou ale upravit i společné jmění již dříve modifikované smlouvou nebo rozhodnutím soudu. Smlouva mezi manželi bude platná i v případě, že by manželství bylo neplatným, neboť i v neplatném manželství vzniká společné jmění manželů. Jinak je tomu u manželství zdánlivého, kde společné jmění vůbec nevznikne, tudíž ani smlouva nenabude účinnosti.⁸⁷

Manželé mají oproti snoubencům navíc omezení, které se týká doby uzavření smlouvy. Toto omezení jim ukládá § 269 odst. 1 insolvenčního zákona, podle kterého smlouvy mezi manželi, které byly uzavřeny po podání insolvenčního návrhu (pokud návrh podal dlužník) nebo poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení (pokud návrh podal věřitel), se stávají prohlášením konkursu neplatnými. Konkrétně se jedná o smlouvy o zúžení rozsahu společného jmění manželů. Smlouvy, které rozšiřují rozsah společného jmění manželů se stávají neplatnými, pokud se na jejich základě stal součástí společného jmění manželů majetek do té doby náležející jen dlužníku nebo závazky náležející do té doby jen manželu dlužníka. Takové smlouvy jsou stížené absolutní neplatností, tedy od počátku, a v celém rozsahu.⁸⁸

3.1.2. Obsah smlouvy o manželském majetkovém režimu

Smlouvy mohou obsahovat v podstatě jakékoli ujednání a týkat se jakékoli věci za předpokladu, že to zákon nezakazuje. To stanovuje § 718 odst. 1 občanského zákoníku, který dále uvádí, že se smlouva může dotýkat zejména rozsahu, obsahu, doby vzniku zákonného nebo jiného režimu společného jmění, jednotlivé věci i jejich souborů. Jednat se může o současné, ale i budoucí

⁸⁶ PSUTKA, Jindřich, KYSELOVSKÁ, Tereza. § 716 [Smluvený režim společného jmění manželů]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 198, marg. č. 3.

⁸⁷ Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 3.2.1972, sp. zn. Cpj 86/71.

⁸⁸ PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-565-7, s. 72.

součástí společného jmění manželů. Na druhé straně občanský zákoník ukládá i určitá omezení při sjednávání smlouvy, a smluvní autonomie tak není absolutní.

Prvním omezením je nemožnost smlouvou vyloučit nebo změnit ustanovení o obvyklém vybavení rodinné domácnosti.⁸⁹ Obvyklého vybavení rodinné domácnosti se týkají především ustanovení § 698 a § 699 občanského zákoníku, kde je obvyklé vybavení rodinné domácnosti vymezeno jako soubor movitých věcí, které slouží běžně nezbytným životním potřebám rodiny a jejích členů a přitom není rozhodné, zda jednotlivé věci náleží oběma manželům nebo jen jednomu z nich (patří sem například i věci získané darem nebo nabyté před vznikem manželství). Jejich ochrana je totiž postavena zejména na funkci rodinné domácnosti.⁹⁰

Ve zmiňovaných ustanoveních § 698 a § 699 je uveden zejména způsob nakládání s obvyklým vybavením domácnosti. Jejich podstatou je, aby manželé nenakládali s takovými věcmi samostatně dle své libovůle, ale pouze se souhlasem druhého manžela. Právě na tato ustanovení míří zákaz modifikace smlouvou, který má zamezit odlišnému ujednáním ohledně nakládání s tímto majetkem. Jelikož ale není rozhodné, komu jednotlivé věci patří, neznamená to, že by bylo zakázáno modifikovat také vlastnické poměry k těmto věcem, pokud to neomezí zároveň jejich využití v rodině.⁹¹

Pokud by však manžel společnou domácnost opustil a odmítal se vrátit, toto omezení by se neuplatnilo a manžel by mohl s obvyklým vybavením domácnosti nakládat i bez souhlasu opustivšího manžela.⁹²

Jak je to s vlastnictvím obvyklého vybavení rodinné domácnosti řešil v nedávné době také Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 26. 1. 2023, sp. zn. 22 Cdo 3831/2022. Konkrétně se zabýval otázkou vlastnického práva u věcí, které byly před 1. 1. 2014 součástí společného jmění a od 1. 1. 2014 tvoří obvyklé vybavení rodinné domácnosti. Nejasnosti přineslo zejména přechodné ustanovení § 3038 občanského zákoníku, podle kterého: „*věci náležející k obvyklému vybavení rodinné domácnosti přestávají být dnem nabytí účinnosti tohoto zákona součástí společného jmění.*“ Pokud bychom použili doslovný výklad, znamenalo by to, že věci náležející k obvyklému vybavení rodinné domácnosti nejsou od účinnosti občanského zákoníku součástí společného jmění. Jak ale uvádí Nejvyšší soud, takový závěr by šel proti smyslu právní úpravy společného jmění manželů a vedl by k absurdnímu závěru, že věci tvořící obvyklé vybavení rodinné

⁸⁹ Ust. § 718 odst. 3 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁹⁰ NOVOTNÝ, Petr; IVIČIČOVÁ, Jitka; SYRŮČKOVÁ, Ivana a VONDRÁČKOVÁ, Pavlína. *Nový občanský zákoník*. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-9637-1, s. 51-52.

⁹¹ PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-565-7, s. 94.

⁹² Ust. § 718 odst. 3 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

domácnosti nabyté před 1. 1. 2014 součástí společného jmění nejsou, ale věci nabyté po 1. 1. 2014 součástí společného jmění jsou, neboť občanský zákoník je nijak nevylučuje. Hlavním závěrem Nejvyššího soudu tedy je, že: „*věci v SJM tvořící součást obvyklého vybavení rodinné domácnosti nepřestaly být k 1. 1. 2014 součástí SJM.*“

Vedle zákazu vyloučit nebo změnit ustanovení o obvyklém vybavení rodinné domácnosti dalším omezením je, že smlouva nesmí svými důsledky vyloučit schopnost manžela zabezpečovat rodinu.⁹³ Obdobné ustanovení se v předchozí právní úpravě nevyskytovalo a inspirací pro jeho zařazení byly právní řády jiných států.⁹⁴

Co se rozumí schopností zabezpečit rodinu zákon dále nerozvíjí. Patrně je myšleno zajištění hmotných potřeb rodiny jako celku i jejích jednotlivých členů. Minimální rozsah takového zabezpečení lze spatřovat v povinnostech, které manželům ukládá zákon, tedy primárně ve vyživovací povinnosti. Zejména je každý z manželů povinen přispívat na potřeby života rodiny a potřeby rodinné domácnosti podle svých osobních a majetkových poměrů, schopností a možností tak, aby životní úroveň všech členů rodiny byla v zásadě srovnatelná.⁹⁵ V rozporu s tímto ustanovením by tak mohlo být například právní jednání, kterým by byl veškerý majetek převeden pouze na jednoho manžela. Jelikož zákon toto pravidlo dále nerozvádí, je dovozováno, že jde sice o kogentní pravidlo, nicméně směřuje jen na ochranu určitých osob, především manžela. Z toho důvodu nebude smlouva, která je v rozporu s tímto ustanovením stížena absolutní neplatností, ale půjde jen o neplatnost relativní.⁹⁶

Ochrana práv třetích osob při modifikaci společného jmění je zajištěna ustanovením § 719 odst. 2 občanského zákoníku, podle kterého se smlouvy nesmí svým obsahem nebo účelem dotknout práv třetí osoby, ledaže by se smlouvou souhlasila. Pokud souhlas neudělí, smlouva nemá vůči této osobě právní účinky. Takovou třetí osobou může být kdokoli (kromě manželů), ve většině případů se bude jednat o věřitele. Jelikož zákon vyžaduje pouhé dotčení práv třetí osoby, nemusí dojít přímo k jejich porušení, ale postačí například i znesnadnění jejich výkonu. Pokud k dotčení práv třetí osoby dojde, neznamená to ovšem automaticky neplatnost smlouvy, ale jsou zde dvě možnosti. První možností je, že dotčená třetí osoba udělí s právním jednáním souhlas. Pak bude

⁹³ Ust. § 719 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁹⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 719.

⁹⁵ PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-565-7, s. 94.

⁹⁶ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. § 719. In: ZUKLÍNOVÁ, M., ELISCHER, D., NOVÁ, H., FRINTOVÁ, D., FRINTA, O., MOCEK, O., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975)*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2024-1-11]. ASPI_ID KO89_b2012CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

smlouva účinná i vůči této třetí osobě. Neboť zákon nestanovuje žádnou zvláštní formu souhlasu, může být udělen v jakékoli podobě.⁹⁷

Druhá možnost nastává, pokud dotčená třetí osoba souhlas neudělí. I taková smlouva bude nadále platná, ale sankcí za chybějící souhlas bude relativní neúčinnost ve vztahu k dotčené osobě (relativní neúčinnosti není třeba se v tomto případě dovolávat, nastane přímo ze zákona).⁹⁸ Právní úprava relativní neúčinnosti je obsažena v § 589 – 599 občanského zákoníku a smyslem institutu je právě ochrana věřitele v případě, že dlužník právním jednáním věřitele úmyslně zkrátil, v důsledku čehož došlo ke znemožnění nebo ztížení možnosti věřitele, aby svou pohledávku uspokojil. Následkem je, že právní jednání dlužníka ztrácí právní účinky vůči věřiteli a ten může i nadále dosáhnout na majetek potřebný pro uspokojení své pohledávky.⁹⁹ Omezení se logicky vztahuje na situace, kdy právo třetí osoby vzniklo před uzavřením smlouvy o změně manželského majetkového režimu.

Pokud právo vznikne až po smluvní modifikaci, souhlasu třetí osoby není potřeba. Je ale nutné, aby třetí osoba znala obsah takové smlouvy. To může být zajištěno zápisem smlouvy do Seznamu listin o manželském majetkovém režimu¹⁰⁰, zápisem do veřejného seznamu (pokud se smlouva týká existující věci zapisované do veřejného seznamu) nebo seznámením třetí osoby s existencí a obsahem smlouvy.¹⁰¹

Výše zmíněné se nevztahuje na situace, kdy manželé vyloučí vznik společného jmění ještě před uzavřením manželství. V takovém případě není souhlasu třetí osoby třeba (ačkoli byla smlouva uzavřena až po vzniku závazku manžela vůči třetí osobě) a smlouva bude vůči třetí osobě i tak účinná. K tomuto závěru došel Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 24. 4. 2019, sp. zn. I. ÚS 1587/17 – 1, ve kterém judikoval, že: *„nepřihlédnutí ke smlouvě budoucích manželů o založení režimu oddělených jmění ke dni vzniku manželství v případě, kdy dlužníkem věřitele je pouze jeden z budoucích manželů, a nezastavení exekuce nařízené na výlučný majetek manželky po uzavření manželství se zdůvodněním, že smlouvou budoucích manželů nesmí být dotčena práva třetích osob, ve svém důsledku představují porušení práva manželky na soudní ochranu podle čl.*

⁹⁷ Dle důvodové zprávy k § 719 občanského zákoníku má mít i souhlas třetí osoby formu úředního (notářského, popř. jiného) zápisu, a to do doby, než bude zřízena zvláštní evidence smluv o manželském majetkovém režimu. Ke zřízení evidence došlo novelizací notářského řádu zákonem č. 303/2013 Sb.

⁹⁸ PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-565-7, s. 97-98.

⁹⁹ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. In: DVORÁK, Jan; ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanské právo hmotné. Díl první, Obecná část. 2.* aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. ISBN 978-80-7552-187-3, s. 200–201.

¹⁰⁰ K tomu blíže v kapitole 3.2.

¹⁰¹ PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-565-7, s. 101.

36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a jejího práva vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.“

Jak již bylo zmíněno, manželé dále nemohou ujednat zpětný účinek smlouvy, což také slouží zejména k ochraně třetích osob. Ujednání, které by tomu odporovalo, by bylo zdánlivým právním jednáním.¹⁰²

3.1.3. Účinnost smlouvy o manželském majetkovém režimu

Účinnosti smluv se věnuje především § 720 občanského zákoníku. Dle důvodové zprávy bylo ustanovení zařazeno především z důvodu nejasností v předchozí právní úpravě, kdy často docházelo k nesprávnému výkladu ustanovení o účinnosti smluv. Proto došlo k výslovné úpravě modifikace mezi snoubenci i mezi manželi. Důvodová zpráva zároveň upozorňuje na možnost snoubenců a manželů dohodnout se odlišně od zákona, pokud se smlouva netýká nemovitostí, ohledně kterých je úprava kogentní.¹⁰³

Pokud smlouvu modifikující manželský majetkový režim uzavírají snoubenci, nabývá smlouva účinnosti uzavřením manželství,¹⁰⁴ popřípadě v jiný den, který snoubenci sjednají. Ti mohou ve smlouvě podle Zuklínové ujednat jak doložku času (například smlouva nabude účinnosti rok po uzavření manželství), tak podmínky (například smlouva nabude účinnosti, pokud se jim narodí potomek).¹⁰⁵ Podle Psutky není zcela jasné, zda je možné sjednat účinnost smlouvy mezi snoubenci až na dobu po uzavření manželství, nebo zda je § 720 odst. 1 věta první kogentním ustanovením. I on se však přiklání spíše k první variantě, tedy že si snoubenci mohou stanovit účinnost i na dobu po uzavření manželství.

V podstatě se jedná o smlouvu s odkládací podmínkou, která je závislá na následném uzavření manželství. To nebrání tomu, aby smlouva vyvolala dílčí obligační účinky mezi budoucími manželi již od jejího uzavření.

Věta druhá zmíněného § 720 odst. 1 občanského zákoníku k tomu doplňuje, že: *„týká-li se smlouva již existující věci zapsané do veřejného seznamu (např. katastru nemovitostí), lze provést do tohoto seznamu zápis změny až po uzavření manželství.“* Zákon dále neuvádí, k jakému okamžiku dojde k převodu vlastnického práva k věci (zda ke dni účinnosti smlouvy nebo ke dni zápisu do veřejného seznamu). Proto je třeba aplikovat obecná pravidla převodu nemovitých věcí

¹⁰² Ust. § 716 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁰³ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 720.

¹⁰⁴ Ust. § 720 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁰⁵ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. § 720. In: ZUKLÍNOVÁ, M., ELISCHER, D., NOVÁ, H., FRINTOVÁ, D., FRINTA, O., MOCEK, O., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975)*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2024-1-13]. ASPI_ID K O89_b2012CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

zapsaných ve veřejných seznamech uvedených v § 1105 občanského zákoníku, podle kterých je nemovitá věc nabyta do vlastnictví až zápisem do veřejného seznamu. Opačný závěr by vedl k rozporu mezi skutečným a zapsaným stavem, který je ve veřejných seznamech nežádoucím jevem.¹⁰⁶

Pokud smlouvu uzavírají manželé, nabývá smlouva účinnosti v okamžiku, kdy byla notářem sepsána (popřípadě mohou manželé stejně jako snoubenci ve smlouvě ujednat jiný den, kdy má smlouva účinnosti nabýt). V tomto okamžiku rovněž dochází ke změně vlastnického práva k předmětu smlouvy. Toto pravidlo však platí pouze v případech, kdy předmětem smlouvy manželů není věc zapsaná ve veřejném seznamu. Pokud se jedná o věc evidovanou ve veřejném seznamu, typicky nemovitost, je třeba se řídit ustanovením § 720 odst. 2 občanského zákoníku. Podle něj nabývá smlouva v této části účinky vůči třetím osobám až zápisem do tohoto seznamu. Zápis je tudíž spojen s nástupem účinků věcněprávních i účinků vůči třetím osobám. Toto ustanovení je kogentní a jeho cílem je především ochrana třetích osob, které jsou před účinky smlouvy chráněny až do okamžiku zápisu. I z tohoto pravidla existují výjimky, kterou je například § 719 odst. 2 občanského zákoníku.¹⁰⁷

3.2. Evidence smluv o manželském majetkovém režimu

Smlouvy o manželském majetkovém režimu se od 1. 1. 2014 zapisují do veřejného seznamu, který spravuje Notářská komora ČR. Vedení veřejného seznamu, který je založen na principu formální publicity, je přínosný jak pro věřitele, tak pro manžele. Věřitel má totiž možnost ověřit si, zda manželé režim společného jmění modifikovali či nikoli a zjistit tak okolnosti případného vymáhání jeho budoucí pohledávky. Zároveň zápis ve veřejném seznamu chrání i manžele, kteří smlouvu uzavřeli, neboť se jejím zveřejněním stává účinná i vůči třetím osobám.¹⁰⁸

Veřejný seznam, do kterého jsou smlouvy zapisovány se nazývá **Seznam listin o manželském majetkovém právu** (dále jen „Seznam listin“). Zápis do Seznamu listin není povinný a provádí se, pokud je to ve smlouvě ujednáno nebo na žádost obou manželů.¹⁰⁹ Kromě notářských zápisů o smlouvách manželů o manželském majetkovém režimu se do Seznamu listin zapisují také rozhodnutí soudu o manželském majetkovém režimu.¹¹⁰ K zápisu rozhodnutí soudu do seznamu není třeba souhlasu manželů, ale provádí ho přímo Notářská komora ČR na základě

¹⁰⁶ PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-565-7, s. 89-91.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 91-92.

¹⁰⁸ NOVOTNÝ, Petr; IVIČIČOVÁ, Jitka; SYRŮČKOVÁ, Ivana a VONDRÁČKOVÁ, Pavlína. *Nový občanský zákoník*. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-9637-1, s. 66.

¹⁰⁹ Ust. § 721 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník a § 35k odst. 1 zákona č. 358/1992 Sb., notářský řád.

¹¹⁰ Ust. § 35j odst. 1 zákona č. 358/1992 Sb., notářský řád.

stejnopisu rozhodnutí zaslaného soudem. Zápis smlouvy provádí bez zbytečného odkladu notář, který smlouvu sepsal a není-li to možné, provede zápis také Notářská komora ČR.¹¹¹

Seznam listin obsahuje rejstřík a sbírku listin.¹¹² Do rejstříku se zapisují osobní údaje manželů nebo snoubenců (jméno, příjmení, datum narození, pobyt), datum uzavření a účinnosti smlouvy, označení smluveného režimu a jméno, příjmení a sídlo notáře, který smlouvu sepsal, nebo pokud byl manželský majetkový režim modifikován rozhodnutím soudu, tak datum vydání a právní moci rozhodnutí soudu, spisová značka, označení soudu, který rozhodnutí vydal a zda soud společné jmění manželů zrušil, obnovil, zúžil jeho stávající rozsah nebo změnil manželský majetkový režim.¹¹³ Tyto údaje jsou zveřejněny na internetových stránkách Notářské komory ČR (<https://rejstrik.nkcr.cz/>) a za každé jedno nahlédnutí je účtován poplatek (v zanedbatelné výši).

Stejnopis smlouvy a rozhodnutí soudu se zakládá do sbírky listin. Ta není volně přístupná a její obsah nelze zjistit ze zmíněného nahlížení, ale je třeba podat žádost o vydání opisu listiny. Žádost je možné podat i elektronicky (e-mailem nebo datovou schránkou), a to ke kterémukoli notáři, který je povinen žádosti vyhovět.¹¹⁴ Za vydání opisu listiny ze sbírky listin nebo za vydání potvrzení o tom, že listina v Seznamu listin evidována není, náleží notáři odměna.¹¹⁵

O případném výmazu údajů ze Seznamu listin se notářský řád ani občanský zákoník nezmiňuje. Zapsané údaje tak nelze změnit bez toho, aniž by došlo ke změně právních skutečností, které by byly nově do Seznamu listin zapsány.¹¹⁶

Pro úplnosti bych doplnila, že na Seznam listin není vždy pohlíženo jako na veřejný seznam, ale lze nalézt i odlišné přístupy. Názor, že Seznam listin není veřejným seznamem, ale evidencí, zastává například Vrzalová. Podle té nemůže jít o seznam proto, že v něm nejsou evidovány věci, ale smlouvy, a označení je tak nesprávné.¹¹⁷ Podobně na tento problém nahlíží i Zuklínová, která odmítá nejen označení seznam, ale i pojem veřejný. Důvodem tohoto názoru je, že Seznam listin není volně přístupný jako například katastr nemovitostí.¹¹⁸

¹¹¹ Ust. § 35k zákona č. 358/1992 Sb., notářský řád.

¹¹² Ust. § 35j odst. 2 zákona č. 358/1992 Sb., notářský řád.

¹¹³ Ust. § 35j odst. 3 zákona č. 358/1992 Sb., notářský řád.

¹¹⁴ Vydání opisu listiny o manželském majetkovém právu. In: eGovernment [online]. [cit. 15. 12. 2023]. Dostupné z: <<https://portal.gov.cz/sluzby-vs/vydani-opisu-listiny-o-manzelskem-majetkovem-rezimu-S8615>>.

¹¹⁵ Vyhláška č. 196/2001 Sb., notářský tarif, Příloha.

¹¹⁶ PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-565-7, s. 109.

¹¹⁷ VRZALOVÁ, Lenka. § 980 [Domněnka správnosti zápisů ve veřejném seznamu]. In: SPÁČIL, Jiří, KRÁLÍK, Michal a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 11, marg. č. 5.

¹¹⁸ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. § 721. In: ZUKLÍNOVÁ, M., ELISCHER, D., NOVÁ, H., FRINTOVÁ, D., FRINTA, O., MOCEK, O., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975)*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2024-1-20]. ASPI_ID KO89_b2012CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

Kromě Seznamu listin vede Notářská komora ČR i další evidenci, a tou je **Evidence listin o manželském majetkovém režimu** (dále jen „Evidence listin“). Evidence není na rozdíl od Seznamu listin veřejným seznamem a třetím osobám není umožněno do ní nahlížet. Do Evidence listin se zapíše každá smlouva o manželském majetkovém režimu, která byla vyhotovena notářem bez ohledu na vůli manželů i každé rozhodnutí soudu týkající se manželského majetkového režimu. Stejně jako u Seznamu listin provede zápis notář, který smlouvu vyhotovil nebo Notářská komora ČR, pokud se jedná o zápis rozhodnutí soudu.¹¹⁹ Evidence slouží především pro potřeby soudu v řízení o pozůstalosti¹²⁰ a jako náhrada Centrální evidence manželských smluv.¹²¹ Pokud se vede řízení o pozůstalosti, notář, který byl v řízení o pozůstalosti pověřen provedením úkonů jako soudní komisař, je povinen požádat Notářskou komoru ČR o sdělení, zda je v Evidence listin evidována listina modifikující majetkový režim zůstavitele a jeho manžela¹²² a tuto skutečnost vzít v potaz při dalším postupu v řízení.

Jelikož je evidence neveřejná, pouhý zápis listiny nevyvolává účinky vůči třetím osobám, jako je tomu u Seznamu listin. Aby smlouva byla účinná i vůči třetím osobám, musely by být tyto osoby seznámeny s jejím obsahem nebo by se muselo jednat o věc zapsanou do veřejného seznamu, například do katastru nemovitostí. Smlouvy evidované v Evidence listin tak upravují především majetkové poměry mezi manželi, ať už pro případ zániku manželství smrtí jednoho z manželů nebo pro případ rozvodu.¹²³

3.3. Ujednání o uspořádání majetkových poměrů manželů pro případ zániku manželství

V § 718 odst. 2 občanského zákoníku je zakotvena možnost úpravy majetkových poměrů mezi manželi pro případ zániku manželství. Zda se bude ujednání vztahovat na všechny případy zániku manželství nebo pouze na některý z nich (například pouze na zánik smrtí jednoho z manželů), je na vůli manželů. Jelikož občanský zákoník blíže nespécifikuje, co mohou manželé ve smlouvě sjednat, může smlouva obsahovat v podstatě jakékoli ujednání, které bude upravovat majetkové poměry manželů pro případ zániku manželství. Typicky bude smlouva vymezovat, která majetková hodnota bude náležet kterému z manželů.

¹¹⁹ PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-565-7, s. 105.

¹²⁰ Předpis Notářské komory České republiky o Evidence listin o manželském majetkovém režimu ze dne 21. 11. 2013.

¹²¹ Centrální evidence manželských smluv byla neveřejným seznamem, ve kterém se do 31. 12. 2013 evidovaly smlouvy o rozšíření nebo zúžení rozsahu společného jmění manželů a smlouvy vyhrazující vznik společného jmění manželů ke dni zániku manželství. Ke smlouvám měl přístup notář, u kterého byly smlouvy uloženy a Notářská komora ČR. Evidence sloužila pro potřeby dědického řízení.

¹²² Ust. § 35d odst. 3 zákona č. 358/1992 Sb., notářský řád.

¹²³ KLEIN, Šimon. Evidence a seznam listin o manželském majetkovém režimu. In: *Časopis Ad Notam* [online]. [cit. 25. 12. 2023]. Dostupné z: <https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_185-evidence-a-seznam-listin-o-manzelskem-majetkovem-rezimu>.

Můžeme říci, že se smlouva především svými důsledky blíží dohodě o vypořádání společného jmění manželů, která je upravena v § 738 a § 739 občanského zákoníku. Přesto mezi nimi musíme rozlišovat. Rozdílů mezi nimi je hned několik. Jako první uvedu dobu uzavření smlouvy a její obsah. Smlouvu podle § 718 odst. 2 občanského zákoníku mohou uzavřít jak snoubenci před uzavřením manželství, tak manželé kdykoli za trvání manželství a může se týkat existujících součástí společného jmění, tak i těch budoucích (především pokud smlouvu uzavírají snoubenci). Naproti tomu dohodu o vypořádání mohou manželé uzavřít nejdříve za trvání manželství nebo po jeho skončení. Zákon o zvláštních řízeních soudních dokonce připouští uzavření dohody i po smrti manžela, a to mezi pozůstalým manželem a dědici zesnulého manžela. Z toho vyplývá i obsah dohody, který se z podstaty věci týká již existujících částí společného jmění manželů. Dohoda by měla tyto součásti konkrétně rozdělovat mezi manžele, zatímco u smlouvy o manželském majetkovém režimu postačí stanovení základních pravidel, kterými by se měli manželé při zániku manželství řídit.

Co se týče formy těchto právních jednání, i zde najdeme další odlišnost. Všechny smlouvy o manželském majetkovém režimu musí mít formu notářského zápisu a musí být zaneseny do Evidence listin, popřípadě mohou být zapsány i do Seznamu listin. Dohoda o vypořádání může mít obecně jakoukoli formu. Písemná podoba je vyžadována pouze v případě, když je dohoda uzavřena ještě za trvání manželství nebo když je předmětem dohody věc, u níž je písemná forma vyžadována k převodu vlastnického práva.

V neposlední řadě je nutno uvést účinky vůči třetím osobám. Zatímco smlouva podle § 718 odst. 2 je účinná vůči třetí osobě, pokud se dotýká jejich práv pouze s jejím souhlasem, dohoda o vypořádání se nesmí práva třetí osoby dotýkat v podstatě vůbec.

Teď už k samotným smlouvám obsahujícím uspořádání majetkových poměrů pro případ zániku manželství. Důležitou skutečností je, pro jaký případ zániku manželství byla smlouva ujednána. Obvykle půjde o zánik rozvodem nebo smrtí jednoho z manželů.¹²⁴ Pokud je smlouva uzavřena pro druhý zmíněný případ, tedy pro zánik manželství smrtí manžela, a splňuje náležitosti dědické smlouvy, je dle § 718 odst. 2 občanského zákoníku považována za smlouvu dědickou. Dědická smlouva je vedle závěti a zákona jedním s dědickým titulů,¹²⁵ a to tím nejsilnějším z nich.¹²⁶ Stejně jako u smlouvy o manželském majetkovém režimu je vyžadována forma veřejné

¹²⁴ PSUTKA, Jindřich. § 718 [Obsahové náležitosti smluv o manželském majetkovém režimu]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 214, marg. č. 8.

¹²⁵ Ust. § 1476 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹²⁶ Ust. § 1673 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

listiny,¹²⁷ nadto je stanoven požadavek osobního jednání stran smlouvy.¹²⁸ Významnou odlišností také je, že práva a povinnosti z dědické smlouvy se rozvodem automaticky neruší.¹²⁹ § 1592 a § 1593 občanského zákoníku obsahují i zvláštní ustanovení o dědické smlouvě uzavřené výlučně mezi manželi, podle kterých: „*manželé mohou uzavřít dědickou smlouvu, podle níž jedna strana povolává druhou za dědice nebo za odkazovníka a druhá strana toto povolání přijímá, anebo se takto za dědice nebo za odkazovníky povolávají navzájem.*“

Pokud smlouva náležitosti dědické smlouvy nespĺňuje, nebude dědickým titulem, stále se však bude jednat o platnou smlouvu. Rozdíl mezi těmito dvěma situacemi se projeví zejména ve způsobu nabytí majetku spadajícího do společného jmění manželů. Pokud smlouva nemá náležitosti smlouvy dědické, dojde k vypořádání společného jmění manželů v rámci pozůstalostního řízení. Pokud se smlouva považuje za smlouvu dědickou, pozůstalý manžel nabude majetek jako dědic, popřípadě odkazovník, až z pozůstalosti.¹³⁰

3.4. Změna smluveného režimu

Pokud manželé smlouvou modifikují společné jmění manželů, neznamená to, že takové změny musí být definitivní. Občanský zákoník výslovně v § 717 odst. 2 připouští, že: „*smluvený režim lze změnit dohodou manželů nebo rozhodnutím soudu.*“ Důvodová zpráva k občanskému zákoníku k tomu dodává, že za samozřejmou se pokládá i změna zákonem a zároveň vylučuje změnu jednostranným právním jednáním.

Jakou formu má mít dohoda, kterou se mění smluvený režim, zákon výslovně nestanovuje. Vzhledem k § 564 občanského zákoníku, podle kterého: „*vyžaduje-li zákon pro právní jednání určitou formu, lze obsah právního jednání změnit projevem vůle v téže nebo přísnější formě*“ však můžeme usoudit, že i tato dohoda musí mít formu veřejné listiny. Pokud má dojít ke změně rozhodnutím soudu, musí být splněny podmínky pro jeho vydání.¹³¹

Ať už je smluvený režim měněn dohodou nebo rozhodnutím soudu, vždy musí být předmětem součásti společného jmění v dosavadním smluveném režimu.¹³² Tím rozumíme budoucí i současné hodnoty již nabyté do společného jmění. Pokud tedy dojde ke zúžení

¹²⁷ Ust. § 1582 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹²⁸ Ust. § 1584 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹²⁹ Ust. § 1593 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹³⁰ PSUTKA, Jindřich. § 718 [Obsahové náležitosti smluv o manželském majetkovém režimu]. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 235, marg. č. 10.

¹³¹ K podmínkám pro vydání rozhodnutí soudu blíže v kapitole 2.2.

¹³² Ust. § 717 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

stávajícího rozsahu společného jmění manželů nebo zřízení režimu oddělených jmění, mělo by nejprve dojít k vypořádání těch částí, které do společného jmění dále patřit nebudou.¹³³

3.5. Typy smluvených režimů

Ustanovení § 717 odst. 1 občanského zákoníku podává výčet režimů, které si mezi sebou manželé mohou sjednat. Jsou jimi:

- režim oddělených jmění,
- režim vyhrazující vznik společného jmění ke dni zániku manželství,
- režim rozšiřující zákonný obsah společného jmění,
- režim zužující zákonný obsah společného jmění.

Je otázkou, zda se jedná o taxativní výčet či nikoli. Někteří ho považují vzhledem ke znění § 718 odst. 1 občanského zákoníku: „*smlouva může obsahovat jakékoli ujednání a týkat se jakékoli věci, ledaže to zákon zakazuje*“ bez jakýchkoliv pochybností za demonstrativní.¹³⁴ Jiní se přiklání spíše k druhé možnosti úplného výčtu.¹³⁵

3.5.1. Režim oddělených jmění

Jak vyplývá z názvu tohoto režimu, majetek a dluhy manželů nemusí vždy tvořit společné jmění manželů, ale mohou zůstat odděleny. Tomuto režimu říkáme *režim oddělených jmění* a je upraven v § 729 a § 730 občanského zákoníku. Společné jmění manželů zde vůbec nevzniká, a to ani k pozdějšímu dni, jak je tomu například u režimu vyhrazujícímu vznik společného jmění ke dni zániku manželství a manželé nabývají majetek do výlučného vlastnictví nebo do podílového spoluvlastnictví. Uzavření manželství tak nemá pro manžele žádné majetkové důsledky a majetek nabývají a zavazují se stejně jako doposud. Pokud by se manželé rozhodli pro režim oddělených jmění až za trvání manželství, mělo by nejprve dojít k vypořádání majetku, který již do společného jmění patří.¹³⁶ Režim odděleného jmění může také vzniknout přímo ze zákona, a to v situacích,

¹³³ PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-565-7, s. 110.

¹³⁴ Např. ZUKLÍNOVÁ, Michaela. § 717. In: ZUKLÍNOVÁ, M., ELISCHER, D., NOVÁ, H., FRINTOVÁ, D., FRINTA, O., MOCEK, O., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975)*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2024-1-23]. ASPI_ID KO89_b2012CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

¹³⁵ PSUTKA, Jindřich. § 717 [Typy smluvených režimů a jejich změna]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 203, marg. č. 1.

¹³⁶ Režim oddělených jmění. In: Notářská komora ČR [online]. [cit. 11. 12. 2023]. Dostupné z: <https://www.nkcr.cz/sluzby/rodina-majetek-a-ochrana-prav/rezim-oddelenych-jmeni>.

kdy zákon předvídá zánik společného jmění manželů. K tomu dochází při prohlášení konkurzu na majetek manžela¹³⁷ nebo při uložení trestu propadnutí majetku podle trestního zákoníku.¹³⁸

Základ tohoto režimu je vyjádřen v § 729, podle kterého: „*v režimu oddělených jmění smí manžel nakládat se svým majetkem bez souhlasu druhého manžela.*“ Manžel tak není při právním jednání týkajícím se jeho majetku limitován udělením souhlasu druhé manželky, jako je tomu v zákonném režimu a druhý manžel se nemůže dovolat neplatnosti takového právního jednání jen z důvodu, že s ním nesouhlasí.¹³⁹ Ani zde však není autonomie manžela bezmezná a občanský zákoník uvádí situace, ve kterých je souhlas druhé manželky i tak zapotřebí. První takovou situací je nakládání s obvyklým vybavením rodinné domácnosti. Přestože věci tvořící obvyklé vybavení domácnosti nemusí být součástí společného jmění,¹⁴⁰ je jejich ochrana natolik důležitá, že s nimi nemůže manžel nakládat bez souhlasu druhé manželky, a to ani když jsou v jeho výlučném vlastnictví.¹⁴¹ Obdobná situace nastává i při nakládání s domem nebo bytem, ve kterém se nachází rodinná domácnost,¹⁴² neboť i zde převažuje zejména zájem na ochraně rodiny.

Na výše zmíněné navazuje § 730 občanského zákoníku, který upravuje situaci, kdy manželé, jejichž jmění je odděleno, podnikají společně nebo jeden s pomocí druhého. Podle zákonného ustanovení dochází v takovém případě k rozdělení příjmů z podnikání podle písemné dohody manželů. Pokud taková dohoda není, jsou mezi manželé příjmy rozděleny rovným dílem. Toto pravidlo vychází z § 148 odst. 3 občanského zákoníku z roku 1964. Rozdílem oproti současné právní úpravě bylo vztahení ustanovení pouze na situace, kdy soud zúžil společné jmění manželů právě z důvodu, že jeden z manželů získal podnikatelské oprávnění nebo se stal neomezeně ručícím společníkem obchodní společnosti.

Pokud by v režimu oddělených jmění podnikal pouze jeden z manželů, ustanovení se na něho nevztahovala a veškeré příjmy by náležely podnikajícímu manželovi. Zásadní tedy je vymezit, co vůbec znamená společné podnikání manželů a podnikání s pomocí druhého manžela. Společným podnikáním se rozumí vykonávání podnikatelské činnosti společně bez ohledu na to, který manžel disponuje podnikatelským oprávněním. Není podstatné, zda je společné podnikání založeno smlouvou nebo vychází z faktického stavu, ale vždy musí být provozováno za účelem společného cíle a činnost obou manželů musí být koordinovaná a organizovaná.¹⁴³ O něco

¹³⁷ Ust. § 268 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon.

¹³⁸ Ust. § 66 odst. 4 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

¹³⁹ Ust. § 714 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁴⁰ Ust. § 3038 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁴¹ Ust. § 698 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁴² Ust. § 747 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁴³ MELZER, Filip a TÉGL, Petr. In: MELZER, Filip; TÉGL, Petr a ELISCHER, David. *Občanský zákoník: velký komentář*. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-004-5, s. 506–507.

složitější je to s interpretací pojmu „s pomocí“ druhého manžela. Důvodová zpráva k občanskému zákoníku ponechává výklad soudní praxi, která však pojem dosud dostatečně nevyjasňuje.¹⁴⁴ Pokusili se o to ale například Tégl a Melzer, podle kterých se pomáhající manžel musí přímo podílet na podnikatelské činnosti druhého manžela a pomoc se musí vyznačovat určitou intenzitou a soustavností. Nepůjde tak například o občasnou výpomoc nebo o udržování domácnosti a výchovu dětí.

Jak je uvedeno výše, zákon ponechává manželům možnost rozdělit si příjmy písemnou dohodou a až pokud tak neučiní, dělí se příjmy rovným dílem. Použití pojmu „příjem“ je zde ale zřejmě nepřesné a na místě by bylo spíše použití pojmu „zisk“, což je rozdíl mezi výnosy a náklady. Pokud by se mezi manžele dělily jen příjmy, pasiva by šla pouze k tíži podnikajícího manžela a takové uspořádání by nebylo rozumné ani spravedlivé.¹⁴⁵

3.5.2. Režim vyhradzující vznik společného jmění ke dni zániku manželství

V režimu vyhradzujícím vznik společného jmění ke dni zániku manželství neexistuje společné jmění manželů po dobu trvání manželství, ale vzniká v zákonném rozsahu až ke dni zániku manželství. Manželé tak za trvání manželství nabývají majetek do výlučného vlastnictví a nejsou při dispozici s ním omezeni, zároveň jim ale zůstává právo na vypořádání při zániku manželství. Předmětem takového vypořádání bude jmění, které ke dni zániku manželství náleželo jednomu z manželů, popřípadě oběma a bylo by součástí společného jmění v zákonném režimu.¹⁴⁶ Co se týče věcí, které byly ve vlastnictví manžela, ale ten věc spotřeboval, zničil nebo například daroval, žádné zápočty se neprovádějí.¹⁴⁷

Hlavní význam tohoto režimu spočívá podobně jako u režimu oddělených jmění v nakládání s vlastním majetkem manžele podle jeho vůle a bez nutnosti udělení souhlasu druhého manžela. Druhý manžel se nemůže ani zde dovolat neplatnosti takového jednání a za trvání manželství je tak tento režim v podstatě shodný s režimem oddělených jmění. Z toho důvodu se na něj použijí ustanovení o režimu oddělených jmění obdobně.¹⁴⁸

Sjednání uvedeného režimu má smysl zejména pro snoubence, kteří takto modifikují společné jmění manželů ještě před vznikem manželství. Nelze však vyloučit ani sjednání manželi

¹⁴⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 730.

¹⁴⁵ MELZER, Filip; TÉGL, Petr a ŠÍNOVÁ, Renáta. In: MELZER, Filip; TÉGL, Petr a ELISCHER, David. *Občanský zákoník: velký komentář*. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-004-5, s. 509.

¹⁴⁶ KRÁLÍK, Michal. In: PETROV, Jan; VÝTISK, Michal a BERAN, Vladimír. *Občanský zákoník: komentář*. 1. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1, s. 748.

¹⁴⁷ DVORÁK, Jan, JEHLIČKA, Oldřich. § 143a [Změna rozsahu]. In: ŠVESTKA, Jiří, SPÁČIL, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta, HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník I, II*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 973, marg. č. 3.

¹⁴⁸ Ust. § 717 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

po vzniku manželství. V takovém případě může buď dojít k zániku dosavadního společného jmění manželů, nebo mohou manželé ujednat, že se režim bude týkat pouze budoucího majetku a dluhů. Možné je také odložení vzniku společného jmění k jinému okamžiku během manželství. Tento okamžik může být stanoven jako podmínka (např. narození dítěte) nebo doložka času (např. 1 rok po vzniku manželství). V úvahu přichází i kombinace režimu vyhrazující vznik společného jmění ke dni zániku manželství s režimem rozšíření či zúžení rozsahu společného jmění manželů.¹⁴⁹

3.5.3. Režim rozšiřující zákonný obsah společného jmění

Smlouvu o rozšíření zákonného obsahu společného jmění mohou uzavřít jak snoubenci, tak manželé, nebo může být společné jmění manželů rozšířeno rozhodnutím soudu. Podstata tohoto režimu spočívá v rozšíření společného jmění manželů o hodnoty, které sem v zákonném režimu řazeny nejsou. Typicky se bude jednat o výlučný majetek manžela, který ho nabyl ještě před uzavřením manželství nebo o hodnoty, které zákon ze společného jmění vylučuje (např. dědictví). Společné jmění manželů může být tímto způsobem rozšířeno v podstatě o jakoukoli věc a platnosti smlouvy nebrání, pokud se společné jmění zvětšuje z výlučného majetku pouze jednoho z manželů. S tím souvisí otázka, jestli je takto vložený majetek vnosem do společného jmění, tedy zda jde o vynaložení výhradního majetku manžela na společný majetek a zda by se měl zohlednit při vypořádání či nikoli.¹⁵⁰ Názory na tuto problematiku nejsou zcela jednotné. Například podle Dvořáka a Spáčila je odpověď na tuto otázku „zřejmě kladná“,¹⁵¹ tedy se přiklání spíše k možnosti, že takový majetek je vnosem. Nejvyšší soud se však později vyjádřil opačně, když ve svém rozsudku ze dne 28. 11. 2012, sp. zn. 22 Cdo 2480/2010 uvedl, že je: „*nutno odlišovat institut rozšíření společného jmění manželů na straně jedné a vypořádání investice (vnosu) z výlučného majetku do majetku společného, přičemž samotné rozšíření společného jmění manželů nepředstavuje tento vnos.*“ Rozdíl mezi těmito dvěma instituty Nejvyšší soud spatřuje zejména v jejich smyslu. Rozšíření společného jmění umožňuje manželům na základě dohody rozšířit společné jmění manželů oproti rozsahu vyplývajícímu ze zákonné úpravy, v důsledku čehož se věc původně ve výlučném vlastnictví stává součástí společného jmění a v případě jeho následného vypořádání též předmětem tohoto vypořádání. Naproti tomu k vypořádání investice (vnosu) dochází v případě, kdy jeden z manželů vynaloží část svého výlučného majetku na majetek již

¹⁴⁹ MELZER, Filip; TÉGL, Petr a JINDŘICH, Miloslav. In: MELZER, Filip; TÉGL, Petr a ELISCHER, David. *Občanský zákoník: velký komentář*. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-004-5, s. 403.

¹⁵⁰ PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-565-7, s. 89.

¹⁵¹ DVOŘÁK, Jan a SPÁČIL, Jirí. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011. ISBN 978-80-7357-597-7, s. 172.

tvořící společné jmění manželů nebo použije část výlučného majetku k nabytí věci, která bude součástí společného jmění manželů. Zpravidla tím manžel zvýší hodnotu majetku ve společném jmění nebo se touto investicí podílí na nabytí nového majetku do společného jmění manželů. Na základě toho má pak v rámci spravedlivého uspořádání dojít k vypořádání takové investice (vnosu) z výlučného majetku manžela. Nejedná se však o transformaci majetku z výlučného vlastnictví na vlastnictví společné, jako je tomu při rozšíření společného jmění.¹⁵²

Já souhlasím s Nejvyšším soudem. I podle mého názoru se jedná o dva zcela odlišné instituty, které nelze zaměňovat. Usuzuji tak zejména na základě vymezení vnosu jako „*vynaložení výhradního majetku manžela na společný majetek*“, pod které rozšíření společného jmění manželů, tak jak je vymezeno výše, nelze podle mého podřadit.

3.5.4. Režim zužující zákonný obsah společného jmění

Protikladem předchozího režimu je režim zužující zákonný obsah společného jmění. V tomto režimu dochází k vyloučení vybraných aktiv a pasiv ze společného jmění manželů, která jsou součástí společného jmění ke dni modifikace nebo aktiv a pasiv, která by se v zákonném režimu v budoucnu součástí společného jmění manželů mohla stát.¹⁵³ Takto vyloučené věci jsou ve výlučném vlastnictví jednoho z manželů, případně v podílovém vlastnictví obou manželů.¹⁵⁴ Stejně jako v režimu rozšiřujícím zákonný obsah společného jmění je i tuto modifikaci možné zavést smlouvou nebo rozhodnutím soudu. Jiným než zákonem stanoveným způsobem, například shodnou vůlí manželů, věc ze společného jmění manželů vyloučit nelze.¹⁵⁵

Jestliže je společné jmění zúženo o aktiva nebo pasiva, která již součástí společného jmění byla, je třeba provést ohledně těchto hodnot vypořádání. Absence vypořádání však není překážkou platnosti smlouvy, proto ke zúžení dojde i v případě, že tato podmínka nebude splněna. Pokud dochází ke zúžení o potenciální aktiva a pasiva, vypořádání není třeba provádět. Pro zbývající jmění, kterého se zúžení nedotýká, platí i nadále zákonný režim.¹⁵⁶

¹⁵² Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 11. 2012, sp. zn. 22 Cdo 2480/2010.

¹⁵³ KRÁLÍK, Michal. In: PETROV, Jan; VÝTISK, Michal a BERAN, Vladimír. *Občanský zákoník: komentář*. 1. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1, s. 748.

¹⁵⁴ Zúžení společného jmění. In: Notářská komora ČR [online]. [cit. 12. 12. 2023]. Dostupné z: <<https://www.nkcr.cz/sluzby/rodina-majetek-a-ochrana-prav/zuzeni-spolecneho-jmeni>>.

¹⁵⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 7. 2008, sp. zn. 22 Cdo 2779/2008-C 6297.

¹⁵⁶ MELZER, Filip; TÉGL, Petr a JINDŘICH, Miloslav. In: MELZER, Filip; TÉGL, Petr a ELISCHER, David. *Občanský zákoník: velký komentář*. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-004-5, s. 407.

3.6. Správa ve smluveném režimu

Kromě rozsahu a okamžiku vzniku společného jmění manželů lze smluvně upravit i třetí aspekt společného jmění, kterým je jeho správa. Pojem „správa“ není v občanském zákoníku definován a nebyl definován ani v občanském zákoníku z roku 1964. Jeho vymezení tak není zcela jednoznačné. Jak je již uvedeno v bodě 2.1.2., za předchozí právní úpravy se k němu však vyjadřovala judikatura. Podle rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2009, sp. zn. 22 Cdo 3336/2006: „*správou majetku lze rozumět veškerá činnost, která souvisí s řádnou péčí o něj, přičemž rozsah této činnosti je dán povahou a kvalitou věci; správou majetku jsou i dispoziční úkony s ním.*“¹⁵⁷ V podstatě se jedná o to, jak manželé se součástmi společného jmění nakládají, užívají je, požívají, spravují, hospodaří s nimi a podobně.

K tomu je třeba upozornit na nesprávnou terminologii. Společný nadpis pro § 722 a § 723 občanského zákoníku je uveden jako „*správa ve smluveném režimu*“ (stejný problém se vyskytuje i u „*správy v zákonném režimu*“ a u „*správy v režimu založeném rozhodnutím soudu*“). Pokud by se skutečně jednalo o správu ve smluveném režimu, znamenalo by to, že § 722 a § 723 se uplatní automaticky při uzavření smlouvy o manželském majetkovém režimu, neboli že tato pravidla jsou důsledkem smluveného režimu. Tak tomu ovšem není. Ustanovení umožňuje smluvní modifikaci pravidel o správě společného jmění manželů, ať už společné jmění podléhá jakémukoli režimu – smluvenému, zákonnému i režimu rozhodnutí soudu.¹⁵⁸

3.6.1. Smlouva o modifikaci správy společného jmění manželů

Smlouvu o modifikaci správy společného jmění manželů mohou uzavřít manželé i snoubenci, kteří se chtějí odchýlit od zákonných pravidel správy zakotvených v § 713 a § 714 občanského zákoníku. Jejich dispoziční oprávnění jsou poměrně široká a podle § 722 odst. 2 mohou manželé a snoubenci ujednat nejen to, který manžel bude společné jmění spravovat, ale i jakým způsobem. Konkrétně může dohoda například přenést správu veškerých věcí na jednoho manžela nebo naopak uložit, že veškerou správu musí manželé vykonávat společně.¹⁵⁹ Spornou otázkou je, zda lze oprávnění spravovat společné jmění manželů udělit i třetí osobě, tedy osobě odlišné od manželů. Psutka se domnívá, že podle znění § 722 odst. 2 občanského zákoníku¹⁶⁰ není

¹⁵⁷ KRÁLÍK, Michal. In: PETROV, Jan; VÝTISK, Michal a BERAN, Vladimír. *Občanský zákoník: komentář*. 1. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1, s. 742.

¹⁵⁸ MELZER, Filip a TĚGL, Petr. In: MELZER, Filip; TĚGL, Petr a ELISCHER, David. *Občanský zákoník: velký komentář*. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-004-5, s. 452.

¹⁵⁹ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. § 722. In: ZUKLÍNOVÁ, M., ELISCHER, D., NOVÁ, H., FRINTOVÁ, D., FRINTA, O., MOCEK, O., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975)*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2024-1-31]. ASPI_ID KO89_b2012CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

¹⁶⁰ „*Smlouva podle odstavce 1 obsahuje ujednání o tom, který manžel bude spravovat společné jmění nebo jeho součást a jakým způsobem.*“

možné, aby takové ujednání bylo součástí smlouvy o správě. Připouští však, aby manžel, který majetek spravuje, následně správu třetí osobě přenechal.¹⁶¹ Naopak Tégl a Melzer jsou přesvědčeni, že manželé mohou třetí osobu určit již v samotné smlouvě o správě.¹⁶² Já zcela nesouhlasím ani s jednou z těchto interpretací. Zákon výslovně hovoří o možnosti ujednat, který „manžel“ bude spravovat společné jmění. Pokud by zákonodárce zamýšlel, aby zde byla možnost spravovat společné jmění třetí osobou, pravděpodobně by zvolil odlišnou formulaci ustanovení. Naproti tomu se ztotožňuji s názorem, že je v určitých situacích přinejmenším vhodné a potřebné, aby správu společného jmění vykonávala třetí osoba. Pokud tuto možnost připustíme, pak se přikláním k názoru Téгла a Melzera, podle kterých pokud má možnost přenést správu jeden z manželů, tím spíše by tuto možnost měli mít manželé oba. Tomu ale znění zákona dle mého neodpovídá.

Jelikož zákon dovoluje odchýlit se pouze od § 713 a § 714, je zřejmé, že pravidla zakotvená v § 715 modifikovat nelze. Toto ustanovení chrání nepodnikajícího manžela. Má-li být totiž nějaká součást společného jmění použita k podnikání jednoho z manželů a přesahuje-li její majetková hodnota míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, vyžaduje se při prvním takovém použití souhlas druhého nepodnikajícího manžela. Pokud by podnikající manžel pravidlo porušil, nepodnikající manžel je oprávněn dovolat se neplatnosti takového jednání. Stejně tomu je, má-li být součást společného jmění použita k nabytí podílu v obchodní společnosti nebo družstvu nebo je-li důsledkem nabytí podílu ručení za dluhy společnosti nebo družstva v rozsahu přesahujícím míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů. Dalším limitem je také § 719 občanského zákoníku, podle kterého smlouva nesmí svými důsledky vyloučit schopnost manžela zabezpečovat rodinu, ani se svým obsahem nebo účelem dotknout práv třetích osob.

Nejasnosti se objevují v souvislosti s formou smlouvy. Ty jsou způsobeny zejména neuvedením modifikace správy společného jmění ve výčtu smluvených režimů v § 717 odst. 1 občanského zákoníku.¹⁶³ V současnosti se však již většina literatury přiklání k názoru,¹⁶⁴ že i smlouva o modifikaci správy společného jmění je smlouvou o manželském majetkovém režimu, a jako taková musí mít formu veřejné listiny.¹⁶⁵

¹⁶¹ PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-565-7, s. 158.

¹⁶² MELZER, Filip a TÉGL, Petr. In: MELZER, Filip; TÉGL, Petr a ELISCHER, David. *Občanský zákoník: velký komentář*. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-004-5, s. 457.

¹⁶³ KRÁLÍK, Michal. In: PETROV, Jan; VÝTISK, Michal a BERAN, Vladimír. *Občanský zákoník: komentář*. 1. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1, s. 754.

¹⁶⁴ Např. Psutka ve své knize *Společné jmění manželů* z roku 2015 uvádí, že smlouva nemusí mít formu veřejné listiny. V komentáři BECK II z roku 2020 se však již přiklání k opačnému názoru. Podobně Zuklínová.

¹⁶⁵ Blíže k tomu: PSUTKA, Jindřich. § 722 [Smlouva o správě toho, co je součástí společného jmění]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 239–240.

Co se týče účinnosti smluv, i na ně se uplatní § 720 odst. 1 věta první občanského zákoníku, tedy nabudou účinnosti uzavřením manželství. Na rozdíl od ostatních manželských majetkových smluv však nejsou zapisovány do Seznamu listin o manželském majetkovém právu, ani není modifikace správy zapisována do jiných veřejných seznamů jako je např. katastr nemovitostí. Důsledkem této skutečnosti je, že smlouvám není zabezpečena obecná publicita. Pokud by se tedy manželé chtěli smlouvy dovolat vůči třetím osobám, je to možné pouze za předpokladu, že tyto osoby o smlouvě věděly nebo musely vědět.¹⁶⁶

3.6.2. Jednání manželů v rámci smluvené správy

Jak bylo uvedeno v předchozím bodě, jedna z možností modifikace správy společného jmění je přenesení správy veškerých věcí na jednoho manžela. Manžel, který je ke správě společného jmění zmocněn, nabývá právo samostatně jednat ve všech záležitostech týkajících se společného jmění, a to včetně soudních i jiných řízeních. Vzhledem k takto širokým pravomocem jednajícího manžela je třeba poskytnout ochranu druhému manželovi, a to především v případech, kdy by jednající manžel jednal v rozporu se zájmy rodiny a rodinné domácnosti. Tuto ochranu poskytuje občanský zákoník zejména v § 723 odst. 2, kde stanovuje situace, ve kterých je i přes oprávnění manžela jednat samostatně, výslovný souhlas druhého manžela vyžadován. Konkrétně se jedná o nakládání se společným jměním jako celkem, o nakládání s obydlím a o trvalé zatížení nemovitosti.¹⁶⁷

Nakládáním se společným jměním jako celkem je například převod všech majetkových hodnot patřících do společného jmění, ať už je úplatný či bezúplatný. V praxi dochází k takovému jednání zcela ojediněle a je otázkou, zda se ustanovení uplatní skutečně pouze na nakládání s celým společným jměním manželů nebo zda je možné ho použít i na situace, kdy je nakládáno s věcí nebo s věcmi, které představují převážnou část hodnoty společného jmění. Odborná literatura je v této problematice nadále nejednotná. Nicméně pokud bychom se drželi doslovného znění zákona a aplikovali ustanovení pouze na celek, značně by se tím snížila ochrana slabšího manžela. Proto by se ustanovení mělo podle mého názoru uplatnit i při nakládání s téměř veškerou částí hodnot. V opačném případě by manžel mohl zákon velmi snadno obejít, vynechat pouze věc zanedbatelné hodnoty a se společným jměním nakládat vždy bez souhlasu druhého.

Druhá eventualita, tedy nutnost souhlasu při nakládání s obydlím, se vztahuje na případy, kdy se a) v obydlí nachází rodinná domácnost manželů, pokud je obydlí součástí společného jmění

¹⁶⁶ MELZER, Filip a TÉGL, Petr. In: MELZER, Filip; TÉGL, Petr a ELISCHER, David. *Občanský zákoník: velký komentář*. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-004-5, s. 458.

¹⁶⁷ KINDL, Milan a ROZEHNAL, Aleš. *Občanský zákoník: praktický komentář*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-742-9, s. 260.

manželů, b) jedná se o obydlí jednoho z manželů nebo c) jedná se o obydlí nezletilého dítěte, které nenabylo plné svéprávnosti a o něž manželé pečují. Jak můžeme vidět, podmínka, aby obydlí bylo součástí společného jmění je dána pouze u rodinné domácnosti. U zbývajících dvou případů je obydlí chráněno nehledě na vlastnický vztah k němu. Ochrana daná uvedeným ustanovením je zde pro tyto dva případy tedy širší. Na druhou stranu, pokud je obydlí ve výlučném vlastnictví jednoho z manželů, je rodinná domácnost také chráněna, a to § 747 občanského zákoníku.¹⁶⁸

Za trvalé zatížení nemovitosti lze považovat zřízení jakéhokoli trvalého práva, které omezuje práva manželů k nemovité věci, která je součástí společného jmění. Zásadně se bude jednat o zřízení některého z věcných práv k věci cizí ve prospěch třetí osoby.¹⁶⁹ Takovým trvalým zatížením nemusí nutně být omezení nezrušitelné, ale postačí, pokud má dlouhodobější charakter. Jako příklad lze uvést zřízení práva stavby k pozemku nebo zástavní právo zajišťující dluh se splatností v řádu desítek let a další.

Pokud souhlas k výše zmíněným úkonům udělen není, aplikuje se § 714 odst. 2 občanského zákoníku, tedy opomenutý manžel se může dovolat neplatnosti takového právního jednání.¹⁷⁰ Podle důvodové zprávy je také možné souhlas druhého manžela nahradit souhlasem soudu, a to z důvodu nepřítomnosti nebo neopodstatněného odmítání udělení souhlasu. Samozřejmostí je zohlednění zájmu manželů, rodiny a rodinné domácnosti.¹⁷¹

4. Modifikace společného jmění manželů a exekuce

Exekuce je postupem podle zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu (dále jen „exekuční řád“), jehož podstatou je vymáhání plnění, které nebylo splněno dobrovolně. Je prováděna exekutorem, kterého zvolí sám oprávněný, a to na základě exekučního titulu. Jedná se o alternativu k soudnímu výkonu rozhodnutí a volbu, jakým z těchto postupů má být cíle dosaženo, provádí také oprávněný.¹⁷² Jelikož výkon soudního rozhodnutí je v praxi využíván minimálně, rozhodla jsem se podrobněji věnovat právě exekuci.

¹⁶⁸ PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-565-7, s. 159-161.

¹⁶⁹ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. § 723. In: ZUKLÍNOVÁ, M., ELISCHER, D., NOVÁ, H., FRINTOVÁ, D., FRINTA, O., MOCEK, O., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975)*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2024-2-1]. ASPI_ID KO89_b2012CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

¹⁷⁰ PSUTKA, Jindřich. § 723 [Jednání manželů v rámci smluvené správy]. In: KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 244, marg. č. 5.

¹⁷¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 723.

¹⁷² WINTEROVÁ, Alena a MACKOVÁ, Alena. *Civilní právo procesní. Část druhá, Řízení vykonávací, řízení insolvenční*. 3. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-602-6, s. 62.

4.1. Účastníci exekučního řízení

Účastníky exekučního řízení vymezuje § 36 odst. 1 a 2 exekučního řádu. Jsou jimi:

- a) **oprávněný** neboli ten, v jehož prospěch byl vydán exekuční titul, popřípadě na něj právo z exekučního titulu přešlo nebo bylo převedeno,
- b) **povinný** neboli ten, kdo má podle exekučního titulu plnit, popřípadě na něj povinnost z exekučního titulu přešla,
- c) a **manžel povinného**, pokud je exekucí postihován jeho majetek nebo majetek náležející do společného jmění manželů.

Pokud je to možné, výlučný dluh pouze jednoho z manželů by měl být vždy primárně uspokojen pouze z jeho výlučného majetku. Až pokud nelze dluh uspokojit tímto způsobem, přichází na řadu majetek ve společném jmění.¹⁷³ Majetek ve společném jmění lze exekucí postihnout, pokud v době podání exekučního návrhu společné jmění existovalo nebo pokud sice zaniklo, ale ještě nebylo vypořádáno. Manžel povinného se stává účastníkem řízení od okamžiku doručení exekučního příkazu jemu nebo povinnému, pokud tento exekuční příkaz postihuje majetek ve společném jmění nebo výlučný majetek manžela povinného. Takový exekuční příkaz musí být doručen oběma manželům.¹⁷⁴

Ustanovení o manželovi povinného se neuplatní, pokud vymáhaný dluh bude dluhem společným oběma manželům. V takovém případě budou totiž jako povinní vystupovat v exekučním řízení manželé oba.¹⁷⁵

4.2. Vliv modifikace společného jmění manželů na exekuční řízení

Jak již víme z předchozích kapitol, smlouvy a rozhodnutí soudu o modifikaci společného jmění manželů jsou vůči třetím osobám účinné, pokud jsou evidovány v Seznamu listin o manželském majetkovém právu. Zápis rozhodnutí soudu do Seznamu listin se provádí z úřední povinnosti, zatímco smlouvy se zapisují pouze tehdy, pokud si to manželé ve smlouvě ujednají nebo pokud o to společně požádají.¹⁷⁶

Předtím, než exekutor vydá exekuční příkaz, který postihuje majetek ve společném jmění manželů, má dle exekučního řádu povinnost zjistit, zda je v Seznamu listin o manželském majetkovém právu evidována smlouva nebo rozhodnutí soudu, kterým bylo společné jmění

¹⁷³ PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. -ISBN 978-80-7400-565-7, s. 171.

¹⁷⁴ SVOBODA, Karel. *Exekuční řízení: civilní proces z pohledu účastníka*. Praha: Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-802-3, s. 41.

¹⁷⁵ MAXA, Hubert. Postižení účtu manžela povinného u peněžního ústavu. *Právní rozhledy*, 2019, č. 9, s. 311-317.

¹⁷⁶ PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. -ISBN 978-80-7400-565-7, s. 107.

modifikováno.¹⁷⁷ Pokud taková listina v Seznamu listin evidována je a majetek, který má být exekucí postižen je podle této listiny výlučným majetkem manžela povinného, je třeba zjistit, kdy byl zápis do Seznamu listin proveden – jestli před nebo po vzniku dluhu, který je v exekučním řízení vymáhán. Pokud totiž byla modifikace zapsána do Seznamu listin ještě před vznikem dluhu, aplikuje se fikce, že věřitel (oprávněný) o modifikaci věděl a exekutor tak nemůže majetek, který je ve výlučném vlastnictví manžela povinného postihnout. Pokud ale modifikace nebyla do Seznamu listin zapsána vůbec nebo až po vzniku dluhu a věřitel (oprávněný) s ní nevyslovil souhlas, není vůči věřiteli (oprávněnému) účinná a exekuční příkaz může postihnout i výlučný majetek manžela povinného.¹⁷⁸

Pokud nelze zjistit, která právní skutečnost nastala později, má se za to, že první vznikl dluh a až poté byl proveden zápis do Seznamu listin.¹⁷⁹

4.3. Obrana manžela povinného

Pokud se manžel povinného stane účastníkem exekučního řízení, je třeba, aby mu byly poskytnuty prostředky obrany pro případ, že bude exekucí postižen i jeho majetek, který nemůže být takovou exekucí postižen vůbec nebo alespoň ne v takovém rozsahu. V těchto případech dává zákon manželovi povinného možnost bránit se návrhem na částečné zastavení exekuce ve smyslu § 262b občanského soudního řádu.¹⁸⁰ Ten chrání manžela povinného, pokud dojde k tzv. nadlimitnímu postihu společného jmění nebo k postihu již výlučného majetku manžela povinného.

Obecně podle § 731 občanského zákoníku platí, že: „*vznikl-li dluh jen jednoho z manželů za trvání společného jmění, může se věřitel při výkonu rozhodnutí uspokojit i z toho, co je ve společném jmění.*“ Pokud však tento výlučný dluh manžela vznikne proti vůli manžela druhého, který s dluhem projeví vůči věřiteli a bez zbytečného odkladu nesouhlas, může být společné jmění manželů postiženo pouze do výše, která by představovala podíl manžela dlužníka, kdyby došlo ke zrušení a vypořádání jmění podle § 742 občanského zákoníku. Pokud je majetek postižen ve větším než uvedeném rozsahu, jedná se o nadlimitní postih a manžel povinného je oprávněn k podání návrhu na částečné zastavení exekuce.¹⁸¹ Stejně tomu je, pokud dluh spočívá v povinnosti manžela

¹⁷⁷ Ust. § 42 zákona č. 120/2001 Sb., exekuční řád.

¹⁷⁸ SVOBODA, Karel. *Společné jmění manželů a exekuce*. V Praze: C.H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-847-4, s. 27.

¹⁷⁹ Ust. § 42 odst. 2 zákona č. 120/2001 Sb., exekuční řád.

¹⁸⁰ Dle ust. § 55 odst. 1 zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu.

¹⁸¹ SVOBODA, Karel. *Exekuční řízení: civilní proces z pohledu účastníka*. Praha: Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-802-3, s. 500.

platit výživné nebo pokud dluh vznikl z protiprávního činu manžela nebo ještě před vznikem manželství.¹⁸²

Návrh na částečné zastavení exekuce z důvodu postihu již výlučného majetku manžela povinného podá manžel povinného, pokud exekutor přistoupil k postihu majetku, přestože byl tento majetek ze společného jmění vyloučen smlouvou nebo rozhodnutím soudu o modifikaci společného jmění a tato modifikace je vůči věřiteli (oprávněnému) účinná.¹⁸³ Taková situace může například nastat, pokud ze Seznamu listin není jasné, jestli vznikl jako první dluh nebo zápis v Seznamu. V takovém případě je povinností exekutora postupovat v neprospěch manžela povinného, tedy řídit se vyvratitelnou domněnkou, že první vznikl dluh. Pokud tomu tak ale není a manžel povinného prokáže, že dluh vznikl až po zápisu do Seznamu, může podat návrh na částečné zastavení exekuce. V tomto řízení ho bude ohledně časové posloupnosti vzniku dluhu a zápisu tížit důkazní břemeno.¹⁸⁴

5. Komparace smluveného a zákonného režimu

Hlavním cílem této diplomové práce je komparace smluveného a zákonného režimu společného jmění manželů. Právě tomu se primárně věnuje tato kapitola. Nejdříve provedu porovnání právní úpravy obou režimů a poté se z dat Notářské komory ČR a Českého statistického úřadu pokusím zjistit, kolik manželů využívá který režim a jaké mohou být příčiny zjištěných výsledných údajů. Jelikož na základě obecných znalostí z okolí předpokládám, že zákonný režim bude silně převažovat nad režimem smluveným, chtěla bych se dále věnovat i možným řešením, jak oblibu smluveného režimu ve společnosti zvýšit. Pro srovnání, jak fungují obdoby společného jmění manželů v okolních státech, vyberu několik evropských zemí a charakterizuji majetkové vztahy manželů také v těchto státech. Budu se věnovat především tomu, zda tam společné jmění manželů vůbec vzniká a pokud ano, jak vypadá zákonný režim a zda je také možné ho dohodou manželů změnit, popřípadě vyloučit.

5.1. Komparace právní úpravy

Právní úprava těchto dvou režimů se od sebe odlišuje v několika aspektech. Prvním z nich je samotný vznik společného jmění. Jak je uvedeno výše v předchozích kapitolách, základním režimem je režim zákonný, který vzniká automaticky při uzavření manželství a budoucí manželé

¹⁸² Ust. § 732 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁸³ SVOBODA, Karel. *Společné jmění manželů a exekuce*. V Praze: C.H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-847-4, s. 21.

¹⁸⁴ Tamtéž s. 33-34.

nemusí k tomu, aby společné jmění manželů vzniklo, učinit žádné další právní jednání.¹⁸⁵ Naproti tomu smluvený režim vzniká pouze v případě, že si to snoubenci nebo manželé ujednají, a to ve smlouvě o manželském majetkovém režimu, která musí mít formu veřejné listiny a kterou je oprávněn sepsat pouze notář.¹⁸⁶ Tento způsob vzniku společného jmění manželů se však mnohým jeví jako nevhodný, neboť snoubenci si často neuvědomují, jaké dopady má nebo může mít vznik tohoto typu spoluvlastnictví na jejich majetkové poměry, a co všechno budou jako manželé vlastnit společně a nerozdílně. Zejména proto je důležité mít nastaven zákonný režim tak, aby byl pro manžele co možná nejpříznivější a co nejméně rizikový. Právě rizikovost tohoto institutu je totiž podle mých zkušeností častým důvodem, proč lidé nechtějí manželství uzavírat.

Tím se dostáváme k dalšímu rozdílu, a to je obsah společného jmění manželů. V zákonném režimu § 709 a § 710 občanského zákoníku přesně vymezuje, co je a není součástí společného jmění manželů. To je podrobněji vymezeno v bodě 2.1.1. Zjednodušeně se jedná o vše, co má majetkovou hodnotu, není vyloučeno z právních poměrů a náleží manželům. Ve smluveném režimu se mohou snoubenci v první řadě rozhodnout, zda má společné jmění manželů vůbec vzniknout. Pokud si nepřejí, aby společné jmění manželů vzniklo, mohou si ujednat režim oddělených jmění (v takovém případě společné jmění manželů nevzniká vůbec), popřípadě režim vyhrazující vznik společného jmění manželů ke dni zániku manželství (tuto možnost využívají zejména manželé, kteří chtějí se svým majetkem a závazky nakládat samostatně za trvání manželství, ale nepřejí si vznik společného jmění zcela vyloučit). Pokud snoubenci naopak chtějí, aby společné jmění manželů vzniklo, ale ne v zákonné podobě, mohou některé věci ze společného jmění vyloučit nebo naopak společné jmění rozšířit o položky, které sem zákon neřadí nebo které zákon vylučuje.¹⁸⁷ Například si mohou manželé ujednat, že nemovitost, kterou jeden z manželů získal před nabytím manželství a ve které manželé žijí (a která by podle zákonné úpravy byla ve vlastnictví pouze jednoho manžela), bude součástí společného jmění manželů.

Pokud je manželství zrušeno, zanikne nebo je-li zúžen jeho rozsah, musí dojít k vypořádání společného jmění manželů, tedy likvidaci dosud společných povinností a práv.¹⁸⁸ § 742 občanského zákoníku stanovuje pravidla pro vypořádání pro případ, že se manželé nedohodnou jinak nebo se neuplatní domněnka vypořádání. Základem těchto pravidel je, že podíly obou manželů na vypořádávaném jmění jsou stejné. Přitom by se však mělo přihlídnout k potřebám nezaopatřených dětí, jak se každý z manželů staral o rodinu a jak se každý z manželů zasloužil o

¹⁸⁵ PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-565-7, s. 2.

¹⁸⁶ Ust. § 716 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁸⁷ Ust. § 717 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁸⁸ Ust. § 736 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

nabytí a udržení majetkových hodnot náležejících do společného jmění. Zároveň má každý z manželů nahradit to, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho výhradní majetek a současně má každý z manželů právo požadovat, aby mu bylo nahrazeno, co ze svého výhradního majetku vynaložil na společný majetek. Tato pravidla se uplatí zejména při vypořádání společného jmění manželů soudem a jak je uvedeno v první větě tohoto odstavce, vypořádají se tím **dosud společné povinnosti a práva**. Vztahují se tedy hlavně na režim zákonný a na smluvený režim pouze v tom rozsahu, ve kterém společná práva a povinnosti nebyly upraveny smlouvou o manželském majetkovém režimu.

Co se týče ochrany ekonomicky slabšího manžela, v zákonném režimu je zajištěna již samotným vznikem společného jmění, neboť majetek, který manželé za trvání manželství nabudou obecně náleží oběma manželům. Tato úprava je příznivá zejména pro manžela, který dosahuje nižšího výdělku nebo pro manžela, který není ekonomicky aktivní a obstarává rodinnou domácnost a děti. Například pokud jeden z manželů pracuje a druhý je na rodičovské dovolené, jejich příjem bude jen těžko srovnatelný a zákonný režim zajišťuje, aby manžel v domácnosti nebyl znevýhodněn. Dále je ekonomicky slabší manžel chráněn například ustanoveními o obvyklém vybavení rodinné domácnosti, o bydlení manželů nebo o obstarávání záležitostí rodiny. Ochrana proti zadlužení společného jmění je však v zákonném režimu minimální, součástí společného jmění jsou totiž až na výjimky i dluhy převzaté za trvání manželství.

Ve smluveném režimu se ochrana liší dle toho, jak manželé mezi sebou majetkové poměry upraví a který režim zvolí. Například pokud manželé sjednají režim oddělených jmění, není méně majetnému manželovi v případě zániku manželství zajištěno tak velké finanční zabezpečení, neboť společné jmění nevzniká a všechny majetek zůstává ve výlučném vlastnictví toho manžela, který majetek nabyl. To může být v případě rozvodu velkou komplikací zejména pro rodiče pečujícího o děti a domácnost. Na druhou stranu zde ale není ani riziko zadlužení společného majetku a případný věřitel se může uspokojit pouze z výlučného majetku manžela dlužníka. Obecně pro každou smlouvu o manželském majetkovém režimu pak platí, že nesmí být ujednána tak, aby svými důsledky vyloučila schopnost manžela zabezpečovat rodinu a nesmí vyloučit ani změnit ustanovení o rodinné domácnosti (až na situace, kdy manžel trvale opustí domácnost a odmítá se vrátit), čímž je manželovi ve smluveném režimu také poskytnuta určitá ochrana. V obou režimech mají manželé právo být informováni o příjmech a stavu jmění druhého manžela a právo na v zásadě stejnou hmotnou a kulturní úroveň

Ochrana ekonomicky slabšího manžela se tedy v obou režimech různí. Zatímco zákonný režim představuje výhody zejména v případě dobré finanční situace manželů, kdy finančně

zajišťuje i méně majetného manžela, nese s sebou zároveň i vysoké riziko zadlužení společného majetku. Smluvený režim na druhé straně poskytuje ochranu hlavně výlučnému majetku manželů.

Dalo by se tedy říci, že smluvený režim lépe odráží vůli manželů ohledně jejich majetkového uspořádání, poskytuje větší flexibilitu a větší ochranu osobního majetku manžela a dává možnost uzpůsobit majetkový režim konkrétním potřebám a představám manželů. Také je možné tímto způsobem možné předejít dnes tak častým „bitvám“ o majetek v případě rozvodu nebo se vyhnout možnému zadlužení společného majetku, které může vyvrcholit i exekucí na majetek ve společném jmění manželů. Naproti tomu zákonný režim je režimem standardním, který je v České republice určitou tradicí a není spojen s dalšími náklady na sepsání smlouvy o manželském majetkovém režimu, která musí mít formu veřejné listiny. Zároveň lépe zajišťuje manžela pečujícího o děti.

Není tedy jednoduchou otázkou, který režim zvolit. Domnívám se, že nejlepším řešením by byla taková změna obou režimů, která by vyloučila největší rizika, která režimy představují. U zákonného režimu spatřuji největší riziko v zadlužení společného majetku. Současná právní úprava totiž chrání především věřitele, který se může při výkonu rozhodnutí a při exekuci uspojit ze všeho, co je ve společném jmění, a to i v případě, že se jedná o výlučný dluh jednoho z manželů. Jedinou ochranou manžela, který se k dluhu nezavázal, je projevit s dluhem bez zbytečného odkladu nesouhlas. Pak může být společné jmění postiženo pouze do výše, která by představovala podíl manžela dlužníka při vypořádání.

Takovou právní úpravu shledávám extrémně rizikovou a vůči manželovi, který často o dlužích nebo jejich důsledcích nemá ani ponětí, nespravedlivou. Jako nejjednodušší řešení se mi jeví změna právní úpravy tak, aby výlučné dluhy jednoho z manželů vzniklé za trvání manželství mohly být i při výkonu rozhodnutí a exekuci uspokojeny ze společného jmění pouze do výše, která by představovala podíl manžela dlužníka v případě vypořádání, ať už druhý manžel vyjádřil nesouhlas nebo ne. To by mohlo alespoň v určité míře minimalizovat riziko zadlužení a chránit majetek manželů.

U režimu oddělených jmění je podle mého názoru naopak neodostatečně řešena ochrana manžela pečujícího o rodinu. V občanském zákoníku jsou tomuto režimu věnovány pouze dva paragrafy. Jeden z nich upravuje nakládání s majetkem a jeden rozdělení příjmů z podnikání manželů. Zákon však neobsahuje žádné ustanovení, které by v tomto režimu chránilo manžela pečujícího o děti a rodinnou domácnost. Případnou ochranu by si museli sjednat sami manželé v manželské smlouvě. Domnívám se, že alespoň minimální ochrana takového manžela by mohla být ze zákona při zvolení oddělených jmění zajištěna. Manželovi by mohlo náležet určité výživné

nebo jiná „náhrada“ po dobu, kdy nemohl být ekonomicky aktivní, což by mohlo pomoci vyrovnat nerovnováhu a poskytnout potřebnou finanční podporu.

5.2. Četnost využívání smluveného režimu v komparaci s využitím zákonného režimu

Po srovnání právních úprav smluveného a zákonného režimu přichází na řadu srovnání využívání obou režimů v České republice. Při komparaci jsem vycházela z údajů poskytovaných Notářskou komorou ČR a Českým statistickým úřadem. Tabulka znázorňuje počet uzavřených manželství¹⁸⁹ a počet uzavřených smluv o manželském majetkovém režimu během let 2014 až 2022.¹⁹⁰ Z posledního sloupce lze vyčíst přibližně kolik procent manželství využije smluveného režimu.¹⁹¹

Rok	Počet manželství	Počet smluv	Smluvený režim ¹⁹²
2014	45 575	7 612	16,7 %
2015	48 191	8 814	18,3 %
2016	50 768	9 795	19,3 %
2017	52 567	10 188	19,4 %
2018	54 470	10 631	19,5 %
2019	54 870	10 891	19,8 %
2020	45 415	10 581	23,3 %
2021	46 778	10 754	23 %
2022	54 820	9 712	17,7 %

¹⁸⁹ Vývoj sňatečnosti v České republice. In: Český statistický úřad [online]. [cit. 13. 1. 2024]. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/documents/10180/136338475/13017220.pdf/915a628b-9566-45e1-96c6-da242e00ee8c?version=1.3>> a Sňatečnost. In: Český statistický úřad [online]. [cit. 13. 1. 2024]. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/documents/10180/191186447/1300692302.pdf/3ad606f9-d858-4b16-a417-d366e3ac0c36?version=1.3>>.

¹⁹⁰ Notáři: Manželskou smlouvu loni podepsalo 9712 párů, meziročně o 1042 méně. In: České noviny [online]. [cit. 13. 1. 2024]. Dostupné z: <<https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/2313021>>.

¹⁹¹ Procenta jsou orientační, neboť některé smlouvy mohou upravovat existující společné jmění manželů již podléhající smluvenému režimu.

¹⁹² Zaokrouhлено na jedno desetinné místo.

Z uvedené tabulky je zřejmé, že zákonný režim silně převažuje nad režimem smluveným, který byl kromě let 2020 a 2021 využíván necelou pětinou párů. Zároveň ale můžeme vidět, že obliba smluveného režimu pomalu stoupá. Zatímco v roce 2014 využilo smluvený režim pouze 16,7 % manželů, v roce 2021 to bylo již 23 %. Propad byl pak zaznamenán v roce 2022, kdy smluvený režim opět klesl na pouhých 17,7 %. Co se týče počtu uzavřených smluv o manželském majetkovém režimu, nejméně jich bylo uzavřeno v roce 2014, a to 7 612 smluv. Nejvíce pak v roce 2019, kdy si smlouvu nechalo sepsat 10 891 manželů či budoucích manželů. V roce 2022 klesl po pěti letech, i přes poměrně vysoký počet uzavřených manželství, počet uzavřených smluv pod 10 tisíc.

Důvodů, proč snoubenci ve většině případů smlouvy upravující manželský majetkový režim neuzavírají, může být hned několik. Jako první možný důvod bych uvedla neinformovanost. Mnoho párů totiž není plně obeznámeno s možnými riziky spojenými se společným jměním manželů a neuvědomují si, jaké dopady může mít vznik manželství na jejich majetek v případě rozvodu nebo jiných životních událostí. Dalším potenciálním důvodem může být důvěra mezi budoucími manželi. Lidé, kteří vstupují do manželství jsou ve většině případů přesvědčeni, že jejich vztah je pevný a trvalý a nemyslí na možné komplikace v budoucnosti. Důvěra a optimismus mohou být překážkou v přemýšlení o smlouvách, které by řešily případné majetkové otázky. Zároveň může být pro některé partnery nepříjemné diskutovat o možném konci manželství a obávají se, aby zmíněné téma v partnerovi nevyvolalo otázky ohledně stability jejich vztahu. Za další příčinu můžeme považovat i historický význam institutu, který u nás existuje v pozměněné podobě již od roku 1950 (tehdy se institut nazýval zákonné majetkové společenství manželů) a je tak určitou tradicí. V neposlední řadě bych uvedla přesvědčení některých jedinců o tom, že nemají dostatečný majetek, a proto není důvod, aby mezi sebou majetkový režim upravovali. Tím se dostáváme opět k prvnímu bodu, kterým byla neinformovanost, neboť jak již bylo několikrát zmíněno, součástí společného jmění nejsou pouze aktiva, ale i pasiva. Manželé se tak uzavřením smlouvy upravující manželský majetkový režim mohou vyhnout nejen tomu, aby přišli o svůj již nabytý majetek, ale i jejich dalšímu potencionálnímu zadlužení.

Východiskem, jak zvýšit zájem partnerů o smluvený režim může být především navýšení povědomí o fungování manželského majetkového režimu, a to jak o jeho zákonné podobě, tak o případných rizicích s ním spojených, včetně možností, jak společné jmění manželů modifikovat. To by mohlo být řešeno například obecně zvyšováním informovanosti veřejnosti o manželském majetkovém právu (například již žáků a studentů ve školách) nebo poučením snoubenců před uzavřením manželství. Návrh, aby budoucí manželé museli nejprve navštívit notáře, prosazoval například soudce Nejvyššího soudu České republiky a jeho bývalý místopředseda JUDr. Roman

Fiala. Podle Fialy by notář snoubence před uzavřením sňatku seznámil s majetkovými nástrahami, a ti by se poté sami rozhodli, zda si přejí, aby jim vzniklo společné jmění manželů v zákonné podobě, nebo jej chtějí upravit předmanželskou smlouvou, nebo budou nabývat majetek do podílového spoluvlastnictví. Společné jmění manželů by tak podle návrhu Fialy nevznikalo automaticky uzavřením manželství, ale manželé by ho museli po průpravě notářem aktivně sjednat. Fiala dále upozorňuje, že dříve byly do společného jmění manželů zahrnovány pouze věci, ale dnešní právní úprava, která sem řadí i pohledávky a dluhy, je pro některé velice riskantní. K tomuto nápadu se staví pozitivně například advokát, který se podílel na tvorbě občanského zákoníku, Mgr. František Korbek, Ph. D. nebo známý advokát JUDr. Adam Batuna. Batuna se k návrhu vyjádřil tak, že jde o pozitivní a nezbytnou změnu a novomanželé si podle něj často neuvědomují, jak se jejich práva, povinnosti a odpovědnost v důsledku uzavření manželství změní.¹⁹³

Podle mého názoru by konzultace s notářem před uzavřením manželství byla ideálním řešením, jak budoucím novomanželům poskytnout alespoň základní informace o různých režimech manželského majetkového práva. Notář by přitom byl pověřen vysvětlením výhod a nevýhod každého režimu a jejich dopadech. Povinné setkání s notářem by tak mohlo snoubencům poskytnout potřebné informace a vytvořit prostředí pro otevřenou diskusi o financích a třeba i dalších plánech do budoucna. Tímto způsobem by bylo možné budoucí manželé edukovat, a ti by se pak mohli sami rozhodnout, který režim je pro ně nejpříjemnější. Zároveň by se tento postup stal postupem standardním a nebylo by na předmanželskou smlouvu pohlíženo tak, jak na ni i dnes část veřejnosti může pohlížet, a to jako na něco „nemorálního“.

Vyvstává otázka, zda by povinnou konzultaci se snoubenci mohl provést nejen notář, ale i jiná osoba oprávněná poskytovat právní služby. Nabízí se především advokát. I ten by jistě byl dostatečně kompetentní, aby mohl budoucím manželům majetkové nástrahy manželství objasnit, splňuje podmínku vzdělání, vykonal určitou praxi a složil odbornou zkoušku. Přesto v tomto postupu spatřuji jednu překážku, a tou je postavení advokáta. Zatímco notář je povinen být nezávislý a nestranný a nehájí specifické zájmy stran, povinností advokáta je chránit a prosazovat oprávněné zájmy svého klienta, což by bylo během navržené konzultace nepřijatelné. Je totiž nutné, aby osoba provádějící konzultaci byla nestranná a řádně snoubence poučila bez toho, aby snoubence navedla k řešení výhodnému pro jednoho z nich.

¹⁹³ GINTER, Jindřich. Snoubenci kvůli majetku povinně k notáři? Právníci nápad vítají. In: Česká advokátní komora [online]. [cit. 31. 12. 2023]. Dostupné z: <<https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=13389>>.

Pokud bychom ale připustili, že konzultaci bude oprávněn poskytnout pouze notář, musíme vzít také v úvahu proveditelnost navrženého řešení. V Seznamu notářů je v současné době uvedeno 435 notářů a počet sňatků uzavřených za rok 2022 byl 54 820. To by znamenalo, že jeden notář by musel za jeden rok provést průměrně okolo 126 konzultací, což by mohlo vést k přetížení notářských úřadů. Možným řešením by tedy bylo buď navýšení počtu notářů nebo svěření této pravomoci i advokátům. Ti by ovšem museli stejně jako notáři vystupovat při konzultacích nestranně. To by mohlo být zajištěno například nemožností provedení konzultace advokátem jednoho z budoucích manželů. Konzultaci by tedy nemohl provést advokát, pokud by jeden z manželů byl jeho klientem, ale manželé by si ke konzultaci zvolili nezávislého advokáta, který by jim vyložil možnosti, které zákon předkládá a vystupoval by jako nezávislý třetí.

Problematika zajištění nestrannosti advokáta by mohla být řešena také jinou alternativou. Místo jednoho advokáta by mohli být do konzultace zapojeni dva advokáti, z nichž každý by hájil zájmy svého klienta. Kromě nestrannosti by tím byla poskytnuta i odborná pomoc a poradenství specificky zaměřené pro potřeby klienta. Nicméně se obávám, že tato možnost by mohla proces zkomplikovat a vést k potenciálním rozporům mezi zástupci manželů a potažmo i manželé samotnými. Tím by narušila hlavní cíl konzultace, kterým je právě konfliktům předejít. Tato varianta by také přinesla zvýšené náklady na straně manželů, kteří by platili za služby dvou advokátů. To by mohlo být finančně poměrně náročné, zejména pokud by konzultace trvaly delší dobu. Proto preferuji variantu, v níž notář či advokát vystupují nestranně a pouze budoucím manželům přiblíží právní úpravu manželského majetkového práva a vyloží možné alternativy. Manželé se pak sami rozhodnou, kterou cestu zvolí.

Související otázkou, kterou je třeba zvážit, jsou právní důsledky neabsolvování povinné konzultace. V úvahu přichází především zdánlivost nebo neplatnost manželství, ale také je zde možnost, že absence konzultace nebude mít na existenci manželství vliv. Pokud bychom zvolili jako sankci zdánlivost nebo neplatnost manželství, došlo by k posílení důležitosti a závaznosti povinné konzultace. Budoucí manželé by si byli vědomi, že nedodržení této povinnosti může mít vážné následky, což by je motivovalo k účasti na konzultaci. Nevýhodou tohoto řešení je, že by mohlo vést k právním sporům, komplikacím a samotnému zániku manželství, pokud by konzultace neproběhla. Pokud by s vynecháním konzultace nebyly spojeny žádné právní důsledky, manželé by se mohli vyhnout potenciálním sporům ohledně platnosti manželství. Konzultace by však pravděpodobně nebyla tak efektivní, neboť spousta manželů by podle mého názoru povinnost bez hrozby jakékoli sankce nedodržela.

Vzhledem k tomu, že povinnost konzultace by byla vytvořena zejména k ochraně manželů, bylo by k jejich škodě, pokud by konzultaci nevyužili. Proto bych se alespoň prozatím přikláněla

spíše k možnosti, že postih nebude stanoven. Pokud by však tato možnost nebyla nevyužívána, bylo by na místě zvážit stanovení sankce.

5.3. Komparace s právní úpravou v dalších evropských státech

Jak je to se zákonným a smluveným režimem v dalších evropských státech se dočteme v této kapitole, která slouží k vytvoření obrazu, jaká je situace v okolních státech a jak by případně právní úprava v budoucnu mohla vypadat i u nás. Pro srovnání jsem vybrala Slovenskou republiku, Spolkovou republiku Německo a Anglii a Wales.

5.3.1. Slovenská republika

Na Slovensku je stále účinný zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, který vznikl už v době Československé socialistické republiky a do roku 2014 byl platný i u nás. Ačkoli v České republice došlo k novelizaci právní úpravy a přejmenování společného jmění manželů ještě v době účinnosti občanského zákoníku z roku 1964, na Slovensku zůstalo společné jmění manželů pod původním názvem „bezpodielové spoluvlastníctvo manželov“ až dodnes. Ani právní úprava se až na pár změn neliší od té z roku 1964. I v současnosti vzniká bezpodílové vlastnictví manželů ze zákona a tvoří ho všechno, co může být předmětem vlastnictví a co nabyt některý z manželů za trvání manželství. Výjimkou je majetek získaný dědictvím nebo darováním, majetek, který podle své povahy slouží osobní potřebě nebo výkonu povolání jen jednoho z manželů a majetek vydaný v rámci předpisů o restituci majetku jednomu z manželů, který měl vydanou věc ve vlastnictví před uzavřením manželství, nebo kterému byl majetek vydán jako právnímu nástupci původního vlastníka.¹⁹⁴ I k dluhům jsou manželé zavázáni společně a nerozdílně.¹⁹⁵

Slovenský občanský zákoník sice nerozlišuje mezi zákonným a smluveným režimem, přesto je podobně jako u nás možné bezpodílové spoluvlastnictví manželů modifikovat smlouvou. Tou lze rozšířit nebo zúžit jeho rozsah nebo vyhradit jeho vznik ke dni zániku manželství.¹⁹⁶ Rozdílem oproti české právní úpravě je, že zrušit bezpodílové spoluvlastnictví manželů za trvání manželství je oprávněn na návrh jednoho z manželů pouze soud.¹⁹⁷

5.3.2. Spolková republika Německo

Právní úprava manželského majetkového práva je obsažena v německém občanském zákoníku neboli Bürgerliches Gesetzbuch, zkráceně BGB. Standardní je ve Spolkové republice

¹⁹⁴ Ust. § 143 zákona č. 40/1964 Zb., občiansky zákoník.

¹⁹⁵ Ust. § 147 zákona č. 40/1964 Zb., občiansky zákoník.

¹⁹⁶ Ust. § 143a odst. 1 zákona č. 40/1964 Zb., občiansky zákoník.

¹⁹⁷ Ust. § 148 odst. 2 zákona č. 40/1964 Zb., občiansky zákoník.

Německo tzv. oddělené jmění se společnými zisky.¹⁹⁸ Tato úprava v podstatě odpovídá oddělenému jmění, kdy majetek manžela a manželky nabytý před uzavřením manželství i majetek nabytý během manželství, zůstává oddělený. Pokud má však dojít k vypořádání společného jmění a nedohodnou-li se manželé jinak, zvýšení celkového majetku manželů, které nastane v průběhu manželství, se po skončení této úpravy majetkových poměrů rozdělí rovnoměrně. To se týká zejména situací, jako jsou rozvod nebo úmrtí jednoho z manželů. Obecně platí, že manželé mají, až na výjimky, volnost při nakládání se svým majetkem.

Co se týče závazků, manželé jsou odpovědní pouze za své vlastní dluhy, s výjimkou situací, kdy druhý z manželů přijme závazky spojené s každodenními potřebami rodiny. Mimoto mohou věřitelé uplatňovat své nároky pouze vůči majetku toho manžela, vůči kterému pohledávku mají.¹⁹⁹

I ve Spolkové republice Německo je možné se od výše popsané úpravy odchýlit a uzavřít manželskou smlouvu. Manželskou smlouvou mohou manželé jednotlivá ustanovení upravit nebo zvolit jednu z alternativních úprav manželských majetkových poměrů, kterou může být režim odděleného jmění, úplného společného jmění nebo francouzsko-německá úprava oddělného jmění se společnými zisky. Pokud si manželé zvolí režim oddělného jmění, zruší se zákonná úprava majetkových poměrů a zisky nabyté během manželství se při jeho zániku nevyrovnají.²⁰⁰ Při volbě úplného společného jmění se naopak majetek manželů stává jejich společným majetkem.²⁰¹ Francouzsko-německá úprava majetkových poměrů spočívá v režimu odděleného jmění se společnými zisky s tím, že stanovuje některá povinná kompenzační opatření a omezení ve vztahu ke zvláštním pravidlům o volném nakládání s majetkem, zejména se společným obydlím manželů.²⁰²

5.3.3. Anglie a Wales

Na úvod tohoto bodu je třeba zmínit, že právní systém Anglie a Walesu je poněkud odlišný od právního systému České republiky, potažmo i od zbytku kontinentální Evropy. Zatímco český právní řád se řadí mezi kontinentální právní systémy, které jsou založené na principech *civil law*, anglický právní řád se řadí mezi angloamerické právní systémy, založené na principech *common law*. Hlavním rozdílem mezi nimi je, že v *civil law*, a tedy i v České republice, jsou rozhodnutí soudu v naprosté většině případů závazná výlučně pro strany sporu, případně mohou být použita

¹⁹⁸ Ust. § 1363 Bürgerliches Gesetzbuch (BGB).

¹⁹⁹ Ust. § 1357 Bürgerliches Gesetzbuch (BGB).

²⁰⁰ Ust. § 1414 Bürgerliches Gesetzbuch (BGB).

²⁰¹ Ust. § 1416 Bürgerliches Gesetzbuch (BGB).

²⁰² Manželské páry v Evropě [online]. Páry v Německu, © 2024 CNUE [cit. 8. 01. 2024]. Dostupné z: <<https://www.coupleseurope.eu/cs/pary-v-nemecku>>.

jako podpůrný pramen pro interpretaci či pro odkaz budoucího soudního rozhodnutí. V Anglii a Walesu má však judikatura povahu precedentů a je považována za závazný pramen práva srovnatelný se zákonem.

Pokud jde o manželské majetkové právo, majetek manželů je zásadně oddělený a uzavřením manželství nevzniká žádný institut jako je společné jmění manželů. Majetek nabytý před uzavřením manželství je i nadále ve vlastnictví jednoho z manželů a vznik manželství neovlivňuje majetková práva k němu.²⁰³ Co se týče majetku nabytého za trvání manželství, i ten zůstává ve výlučném vlastnictví manžela, který ho získal.²⁰⁴ Pokud manželé chtějí, aby jim byl majetek společný, mohou ho vložit do společného fondu. K tomuto majetku jako celku mají pak oba manželé stejná práva. Tento fond ale není důsledkem statusového poměru mezi manželi, jako je tomu u společného jmění manželů v České republice, ale jeho vznik je determinován účelem, pro který mají být finanční prostředky použity, a to zejména k pokrytí potřeb manželů a jejich dětí.²⁰⁵ Majetek ve fondu je považován za společný, pokud do něj přispívají oba manželé, a to i v případě, že jejich příspěvky nejsou rovnocenné. Pokud do fondu přispívá pouze jeden z manželů, je nezbytné při vyrovnání zvážit, zda se jedná o majetek výlučný nebo zda existoval záměr manželů vytvořit společný fond. Prostředky ze společného fondu mohou být také použity k nákupu dalších věcí. Pokud jsou z prostředků ve společném fondu pořízeny osobní potřeby, budou ve výlučném vlastnictví manžela, který je zakoupil. Pokud však bude pořízena věc, která je určena k užívání oběma manžely, půjde o majetek společný oběma manželům.

Dále může v anglickém právu navzdory absenci společného jmění manželů vzniknout právo oběma manželům také k nemovité věci. Nejčastěji se bude jednat o domácnost rodiny. Přestože je podle práva *common law* vlastníkem nemovité věci pouze ten, kdo je uveden v nabývacím titulu jako nabyvatel vlastnického práva²⁰⁶, z pohledu práva ekvity není vždy podstatné, na čí jméno je daná nemovitost registrována, ale vlastníkem nemovitosti může být také tzv. správce trustu²⁰⁷ neboli ten, kdo pečuje o majetek ve prospěch druhé osoby, v tomto případě jeden manžel ve prospěch druhého manžela.

²⁰³ Lowe, N.V., Douglas, G., Bromley's family law, Oxford University Press, 2007, ISBN 978-0-406-95951-5.

²⁰⁴ Např. Dixon v Dixon [1878], 9 Ch D 578 (zisky z cenných papírů ve výlučném vlastnictví manželky jsou majetkem manželky) nebo Barrack v M'Culloch [1956], 3 K & J 110 (nájemné z domů výlučně vlastněných manželkou je majetkem manželky).

²⁰⁵ Pauv v Constance [1977], 1 All ER 195, CA.

²⁰⁶ Dle zákona o registraci nemovitého majetku z roku 2002 (Land Registration Act 2002), který je obdobou českého katastrálního zákona.

²⁰⁷ Springette v Defoe [1992] 2 FLR 338.

Závěr

Tato diplomová práce pojednává o problematice smluveného režimu společného jmění manželů a předkládá jeho srovnání se základním zákonným režimem. Ve své práci jsem se snažila o komplexní analýzu této oblasti počínaje historickým exkurzem přes současnou právní úpravu k situaci v okolních evropských státech. Nejprve bylo nutné objasnit, co to vůbec je společné jmění manželů a poté jsem přistoupila k zamýšlenému zkoumání jednotlivých otázek.

Prvním předchůdcem společného jmění manželů na našem území byl institut tzv. zákonného společenství majetkového, které bylo do českého právního řádu začleněno zákonem o právu rodinném č. 265/1949 Sb. Zákonné majetkové společenství vystřídalo bezpodílové spoluvlastnictví manželů při přijetí občanského zákoníku, zákona č. 40/1964 Sb., které však bylo ještě za účinnosti tohoto zákona nahrazeno společným jměním manželům. Toto pojetí společného jmění manželů, stejně jako dnes, zahrnovalo nejen aktiva, ale i pasiva, a příliš se od současné právní úpravy nelišilo.

Cílem této diplomové práce bylo především zabývat se současným stavem smluveného režimu a porovnat ho s režimem zákonným. Oba režimy jsou upraveny v občanském zákoníku, který je staví na stejnou úroveň. Přesto se od sebe odlišují hned v několika směrech. Hlavní rozdíl představuje vznik těchto režimů. Zatímco zákonný režim vzniká automaticky při uzavření manželství, smluvený režim je nutné manželé aktivně sjednat smlouvou ve formě veřejné listiny. Právě i to je podle mého názoru jedním z faktorů, proč zákonný režim silně převažuje nad režimem smluveným.

Další difference spočívá v obsahu společného jmění neboli v tom, co bude a nebude součástí tohoto spoluvlastnického vztahu. Občanský zákoník vymezuje, která aktiva a pasiva jsou součástí společného jmění v zákonném režimu. Ve smluveném režimu o tom rozhodují manželé sami. Nelze však říci, že by smluvený režim byl na zákonné úpravě zcela nezávislý. Manželé totiž nemusí smlouvou upravit majetková práva a povinnosti ke všem součástem společného jmění, ale mohou se zaměřit pouze na některé z nich. V takovém případě se ve zbývajícím rozsahu automaticky uplatní zákonný režim.

Smluvený režim dává manželům nejen možnost zvolit, co bude součástí společného jmění, ale také mohou jeho vznik zcela vyloučit nebo určit, že společné jmění vznikne k jinému okamžiku, než je vznik manželství.

Hlavní výhodou smluveného režimu tedy představuje možnost manželů zvolit si, zda vůbec chtějí, aby mezi nimi společné jmění manželů vzniklo a pokud ano, které věci mají být jeho součástí. Podle mého názoru je smluvený režim výhodnější zejména proto, že je lepším odrazem

vůle manželů a poskytuje větší flexibilitu a větší ochranu osobního majetku manžela, a to především v případě zadlužení druhého manžela, které může vyvrcholit i exekucí na majetek ve společném jmění. Jako problém se jeví zejména skutečnost, že snoubenci si často dopady vzniku společného jmění manželů neuvědomují. Naopak nevýhodou jsou časové i finanční náklady na sepsání smlouvy, u které je navíc vyžadována forma veřejné listiny.

Cílem této práce bylo také zanalyzovat četnost využívání obou režimů a zamyslet se nad faktory, které současnou situaci nejvíce ovlivňují. Z údajů, které v diplomové práci uvádím, jasně vyplývá, že ačkoli obliba smluveného režimu během posledních let stoupla, zákonný režim i nadále silně převažuje nad režimem smluveným. Tuto skutečnost připisuji zejména neinformovanosti snoubenců a manželů o možných rizicích spojených se vznikem společného jmění manželů, kterým po vzniku svazku nejsou společná pouze aktiva, jak tomu bylo v minulosti, ale i pasiva neboli dluhy. Dalším důvodem může být také důvěra mezi budoucími manželi nebo již zmíněné tradiční postavení institutu.

Jako možné řešení, jak zvýšit zájem o smluvený režim, navrhuji především poskytnutí dostatečného množství informací o manželských majetkových režimech budoucím manželům.

Pro celistvost obrazu jsem krátce charakterizovala i situaci ve Slovenské republice, Spolkové republice Německo a Anglii a Walesu. Slovenská právní úprava společného jmění manželů se příliš neliší od té české, a to zejména proto, že je zde stále účinný zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, který do roku 2014 platil i u nás, a ze kterého naše současná právní úprava vychází. Na rozdíl od naší právní úpravy nedošlo k přejmenování institutu, ale zůstal pod původním názvem „bezpodielové spoluvlastníctvo manželov“. Přestože na Slovensku nerozlišují mezi zákonným a smluveným režimem, i zde je možné obdobu společného jmění smlouvou modifikovat.

Ve Spolkové republice Německo ze zákona vzniká tzv. oddělené jmění se společnými zisky, jehož fungování za trvání manželství se podobá našemu režimu oddělených jmění. Majetek manželů zůstává během manželství ve vlastnictví každého z nich, pokud ovšem dojde k zániku manželství, aktiva, o která se majetek během manželství zvýšil, se mezi manžele rozdělí rovnoměrně. Tento režim neomezuje manžele při nakládání s majetkem během manželství a zároveň chrání manžela před dluhy druhého manžela. Smlouvou mohou manželé ujednat úplné oddělení nebo vznik úplného společného jmění.

V Anglii a Walesu je majetek manželů zásadně oddělený a obdoba společného jmění manželů zde vůbec neexistuje. Pokud manželé chtějí, aby určitý majetek náležel oběma, musí ho vložit do společného fondu, který se od fungování společného jmění manželů zásadně liší.

Je otázkou, zda by nebylo vhodné inspirovat se například ve Spolkové republice Německo, kde je společné jmění manželů spjato se značně menším rizikem než v České republice. I zde by však vyvstaly další problémy jako je určení výše zisku nabytého během manželství.

Podle mého názoru je nejlepším a zároveň nejjednodušším řešením zvýšit informovanost manželů, a to například formou konzultace s notářem, která by zajistila obeznámenost s možnostmi, které české právo přináší. Zároveň by zůstal zachován tradiční institut, který zde existuje desítky let.

Seznam zkratek

bezpodílové spoluvlastnictví	bezpodílové spoluvlastnictví manželů
BGB	německý občanský zákoník (Bürgerliches Gesetzbuch)
důvodová zpráva	důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
Evidence listin	Evidence listin o manželském majetkovém režimu
exekuční řád	zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů
insolvenční zákon	zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení
majetkové společenství, společenství návrh	zákonné majetkové společenství insolvenční návrh
Nejvyšší soud	Nejvyšší soud ČR
notářský řád	zákon č. 358/1992 Sb., zákon České národní rady o notářích a jejich činnosti
občanský soudní řád	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
občanský zákoník, o.z.	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
občanský zákoník 1964	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
Seznam listin	Seznam listin o manželském majetkovém režimu
společné jmění, SJM	společné jmění manželů

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

- BIČOVSKÝ, Jaroslav; HOLUB, Milan a POKORNÝ, Milan. *Společné jmění manželů*. 2. vyd. Praha: Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-747-8.
- DVOŘÁK, Jan; SPÁČIL, Jiří. *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře*. 3. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011. ISBN 978-80-7357-597-7.
- DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA, Jiří, ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanské právo hmotné. Díl první, Obecná část*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. ISBN 978-80-7552-187-3.
- HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-059-1.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014.
- KINDL, Milan a ROZEHNAL, Aleš. *Občanský zákoník: praktický komentář*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-742-9.
- KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020.
- KRATOCHVÍL, Zdeněk. *Nové občanské právo*, Praha: Orbis, 1965.
- KUKLÍK, Jan. *Dějiny československého práva 1945-1989*. Praha: Auditorium, 2011. ISBN 978-80-87284-17-9.
- Lowe, N.V., Douglas, G., *Bromley's family law*, Oxford University Press, 2007, ISBN 978-0-406-95951-5.
- MELZER, Filip; TÉGL, Petr a ELISCHER, David. *Občanský zákoník: velký komentář*. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016. ISBN 978-80-7502-004-5.
- NOVOTNÝ, Petr; IVIČIČOVÁ, Jitka; SYRŮČKOVÁ, Ivana a VONDRÁČKOVÁ, Pavlína. *Nový občanský zákoník*. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-9637-1.
- PETROV, Jan; VÝTISK, Michal a BERAN, Vladimír. *Občanský zákoník: komentář*. 1. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1.
- PSUTKA, Jindřich. *Společné jmění manželů*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-565-7.
- RADVANOVÁ, Santa a ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Kurs občanského práva – Instituty rodinného práva*. Praha: C.H. Beck. 2009.

- SPÁČIL, Jiří, KRÁLÍK, Michal a kol. Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021.
- SVOBODA, Karel. *Exekuční řízení: civilní proces z pohledu účastníka*. Praha: Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-802-3.
- SVOBODA, Karel. *Společné jmění manželů a exekuce*. V Praze: C.H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-847-4.
- ŠVESTKA, Jiří, SPÁČIL, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta, HULMÁK, Milan a kol. Občanský zákoník I, II. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.
- WINTEROVÁ, Alena a MACKOVÁ, Alena. *Civilní právo procesní. Část druhá, Řízení vykonávací, řízení insolvenční*. 3. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-602-6.

2. Seznam použitých odborných článků

- MAXA, Hubert. Postižení účtu manžela povinného u peněžního ústavu. *Právní rozhledy*, 2019, č. 9.
- POHL, Tomáš. Problémy podnikání a zaměstnání: Manželé a podnikání, *Rodinné Listy*, 2011.

3. Seznam použitých internetových zdrojů

- GINTER, Jindřich. Snoubenci kvůli majetku povinně k notáři? Právníci nápad vítají. In: Česká advokátní komora [online]. [cit. 31. 12. 2023]. Dostupné z: <<https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=13389>>.
- KLEIN, Šimon. Evidence a seznam listin o manželském majetkovém režimu. In: *Časopis Ad Notam* [online]. [cit. 25. 12. 2023]. Dostupné z: <https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_185-evidence-a-seznam-listin-o-manzelskem-majetkovem-rezimu>.
- ZUKLÍNOVÁ, M., ELISCHER, D., NOVÁ, H., FRINTOVÁ, D., FRINTA, O., MOCEK, O., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. Občanský zákoník: Komentář, Svazek II, (§ 655-975). [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2023-12-5]. ASPI_ID KO89_b2012CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.
- Manželské páry v Evropě [online]. Páry v Německu, © 2024 CNUE [cit. 8. 01. 2024]. Dostupné z: <<https://www.coupleseurope.eu/cs/pary-v-nemecku>>.
- Notáři: Manželskou smlouvu loni podepsalo 9712 párů, meziročně o 1042 méně. In: *České noviny* [online]. [cit. 13. 1. 2024]. Dostupné z: <<https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/2313021>>.

- Režim oddělených jmění. In: Notářská komora ČR [online]. [cit. 11. 12. 2023]. Dostupné z: <https://www.nkcr.cz/sluzby/rodina-majetek-a-ochrana-prav/rezim-oddelenych-jmeni>.
- Sňatečnost. In: Český statistický úřad [online]. [cit. 13. 1. 2024]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/191186447/1300692302.pdf/3ad606f9-d858-4b16-a417-d366e3ac0c36?version=1.3>.
- Stejnopohlavní páry budou moci uzavírat partnerství s většinou práv manželů. In: Advokátní deník [online]. [cit. 1. 5. 2024]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2024/04/29/stejnopohlavni-pary-budou-moci-uzavirat-partnerstvi-s-vetsinou-prav-manzelu>.
- Vydání opisu listiny o manželském majetkovém právu. In: eGovernment [online]. [cit. 15. 12. 2023]. Dostupné z: <https://portal.gov.cz/sluzby-vs/vydani-opisu-listiny-o-manzelskem-majetkovem-rezimu-S8615>.
- Vývoj sňatečnosti v České republice. In: Český statistický úřad [online]. [cit. 13. 1. 2024]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/136338475/13017220.pdf/915a628b-9566-45e1-96c6-da242e00ee8c?version=1.3>.
- Zúžení společného jmění. In: Notářská komora ČR [online]. [cit. 12. 12. 2023]. Dostupné z: <https://www.nkcr.cz/sluzby/rodina-majetek-a-ochrana-prav/zuzeni-spolecneho-jmeni>.

4. Seznam použitých právních předpisů

- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.
- Zákon č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.
- Zákon č. 358/1992 Sb., notářský řád.
- Zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád.
- Zákon č. 40/1964 Zb., občiansky zákonník.
- Bürgerliches Gesetzbuch.
- Land Registration Act 2002.
- Předpis Notářské komory České republiky o Evidenci listin o manželském majetkovém režimu ze dne 21. 11. 2013.
- Vyhláška č. 196/2001 Sb., notářský tarif, Příloha.

5. Seznam použité judikatury

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 4. 3. 1966, sp. zn. 4 Cz 10/6.
- Stanovisko Nejvyššího soudu ČSR ze dne 3.2.1972, sp. zn. Cpj 86/71.
- Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 31. 1. 1997, sp. zn. 24 Co 15/97.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 7. 2004, sp. zn. 22 Cdo 700/2004.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 7. 2008, sp. zn. 22 Cdo 2779/2008-C 6297.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 3. 2009, sp. zn. 22 Cdo 3336/2006.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 11. 2012, sp. zn. 22 Cdo 2480/2010.
- Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 11. 11. 2016, sp. zn. 5 Co 1688/2016.
- Nález Ústavního soudu ze dne 24. 4. 2019, sp. zn. I. ÚS 1587/17–1.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 7. 2022, sp. zn. 22 Cdo 3070/2021.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 1. 2023, sp. zn. 22 Cdo 3831/2022.
- Stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 3.2.1972, sp. zn. Cpj 86/71.
- Dixon v Dixon [1878], 9 Ch D 578.
- Barrack v M'Culloch [1956], 3 K & J 110.
- Pauv v Constance [1977], 1 All ER 195, CA.
- Springette v Defoe [1992] 2 FLR 338.

6. Seznam dalších zdrojů

- Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Smluvený režim společného jmění manželů a jeho komparace se zákonným režimem

Abstrakt

Tato práce se věnuje smluvenému režimu společného jmění manželů a porovnává ho se zákonným režimem. Komparace těchto dvou režimů je hlavním cílem práce.

Nejprve je v práci vysvětleno, co je to společné jmění manželů a jak se jeho právní úprava měnila během let. Následuje charakteristika zákonného režimu společného jmění manželů a režimu založeného rozhodnutím soudu.

Po úvodních kapitolách přichází na řadu jádro práce, kterým je smluvený režim. Nejdříve je věnována pozornost smlouvě o manželském majetkovém režimu a Evidenci smluv o manželském majetkovém právu, která hraje významnou roli, pokud má být smlouva o manželském majetkovém režimu účinná vůči třetím osobám. Dále je pojednáno o typech smluvených režimů, které lze smlouvou založit, a o správě ve smluveném režimu. Opomenut není ani vztah modifikace společného jmění a případné exekuce, včetně možnosti obrany manžela povinného.

Druhá část práce komparuje smluvený a zákonný režim, a to z hlediska právní úpravy a četnosti využívání obou režimů. Také se zabývá faktory, které současnou situaci ovlivňují a možnostmi, jak na chování manželů a budoucích manželů působit. V závěru práce poskytuje pohled na právní úpravu manželského majetkového režimu v dalších evropských státech.

Metody, které jsem v práci využila, jsou zejména literární rešerše, srovnávání a analýza.

Klíčová slova

Společné jmění manželů, modifikace, smlouva o manželském majetkovém režimu.

Contractual matrimonial property regime and its comparison with the statutory regime

Abstract

This thesis examines the contractual matrimonial property regime and compares it with the statutory regime. The comparison of these two regimes is the main objective of the thesis.

First, the thesis explains what matrimonial property is and how its legal regulation has changed over the years. This is followed by a description of the statutory matrimonial property regime and the regime established by a court decision.

After the introductory chapters comes the core of the thesis, which is the contractual regime. First, attention is paid to the matrimonial property regime contract and the Register of Matrimonial Property Contracts, which plays an important role if the matrimonial property regime contract is to be effective against third parties. It also discusses the types of contractual regimes that can be established by a contract and the administration of a contractual regime. The relationship between the modification of the community property and possible enforcement, including the possibility of defence by the debtor's spouse, is not omitted.

The second part of the thesis compares the contractual and statutory regimes in terms of the legal regulation and the frequency of use of both regimes. It also discusses the factors that influence the current situation and the possibilities to influence the behaviour of spouses and future spouses. The thesis concludes with a look at the legal regulation of the matrimonial property regime in other European countries.

The methods I have used in this thesis are mainly literature search, comparison and analysis.

Key words

Community property, modification, matrimonial property regime agreement.